ANUL II. No. 8. AUGUST 1933

Viața Basarabiei

REVISTĂ LUNARĂ

Editată de Asociaţia culturală „Cuvânt Moldovenesc"

Director PAN. HALIPPA

Biserica Buna Vestire din Chişinău.

SUMARUL:

Redacţia şi Administraţia: Chişinău, str. Alexandru cel Bun No. 85.

Asociaţia Culturală „CUVÂNT MOLDOVENESC"

Recunoscută persoană juridică prin sentinţa Tribunalului Lăpuşna S. I.

Scopul Asociaţiei:

ART. 1. din statut: Se înfiinţează cu sediul în Chişinău şi pe timp nelimitat, o asociaţie pentru crearea, ajutorarea şi susţinerea faptelor de cultură naţională şi educaţie cetăţenească cu denumirea „Cuvânt Moldovenesc".

ART 2. Ea va ajuta populaţia din Basarabia în scop de-a progresa pe calea culturei naţionale, educaţiei cetăţeneşti şi în domeniul economic, încurajând-o şi sprijinind-o în toate începuturile bune.

Preşedinte, PAN. HALIPPA

Abonamentul: 120 lei pe an; pentru autorităţi, lei 500

COLABORATORII REVISTEI:

Alexandrescu C., — Ceslav Ambrajevici, — Antohi Panait, — Balan St., — Bogos D., — Boldur Alexandru, profesor universitar, — Bulat Toma, profesor universitar, — Bulat Ştefan, — Bărlădeanul A., — Cazacu Aurel, — Cernăianu Const. D-r., — Ciobanu Ştefan, membru al Acad. Române, — Al. David, — Constantinescu-Iaşi Petre profesor universitar, — Crihan Anton, — Cujbă Sergiu, — Cuzminschi Pavel, — Cardaş Agricola, — Ciachir Mihail, — Dunăreanu N., — Dumitraşcu Ion — Friptu Iulian, — Gala Galaction, — Ghenzul Vasile, — Gheorghian Petre, — Georgescu-Vrancea Const, — Halippa Pantelimon, — Haneş Petre, — Harea V., — Miron C. Holban, — Haneş V., — Iacobescu Th., — Iov D., — Ioncu T., Ispir Mircea, — Luţcan Anton, — Macovei Ioan, — Madan Gh., — Mitchevici Iuliu, — Marian Liviu, — Munteanu Donar, — Marchetti H., — Negrescu Ioan, — Nastase Gheorghe, conferenţiar universitar, — Niculiţă N. I., — Obreja-Iaşi G., — Pelivan Ion, — Popovschi N., — Porucic T., — Popescu C., — Raşcu Gh., prof., — Smochină Nichita, — Stoica Cezar, — Spătaru N., — Sargeţiu O., — P. V. Stefănucă, — Ştirbăţ L., — Terziman Al., — Tudor Iorgu, — Teodorescu Const., avocat, — Vitt. Popa, — Uşurelul Al., — Usinevici Şt. Dr., — Vasiliu Hasnaş Elena, — Vicol Teodor, D-r, — Vrabie Grigore, — Zaborovschi I., — Ştirbu T. A.

ANUL II. No. 8 AUGUST 1933.

Viaţa Basarabiei

REVISTĂ LUNARĂ

Editată de Asociaţia culturală „Cuvânt Moldovenesc"

DIRECTOR: PAN. HALIPPA

Regiunile naturale dintre Prut şi Nistru.

12. CÂTEVA CONCLUZIUNI DIN TABLOUL PRECEDENT.

Rezumând datele din lista de mai sus avem următorul tablou după ocoale [1]).

OCOALE	Sate de Tărani	Sate de Răzeşi	Slobozii	Luzii	Oraşe	Câşle	Odăi	Schit	Poşte	Vechi Selişti
Ţin. Hotinului.										
1. Nistrul di sus...	17	2	—	—	—	1	—	—	—	1
2. „ „ jos...	21	1	—	—	1	—	—	—	—	7
3. Ciuhurului......	22	1	—	—	1	2	-	—	—	4
4. Mijlocului.......	19	—	—	-	1	2	—	—	—	5
5. Prutului di jos..	18	3	1	—	1	—	—	—	—	17
6. „ „ sus..	16	—	—	—	1	1	—	—	—	6
7. Hilavăţului......	18	7	—	—	1	—	—	—	—	1
8. Raşcovului......	20	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Total....	151	16	1	—	6	6	—	—	—	41
Ţin. Sorocii										
1. Nistrului di jos..	23	2	—	—	1	—	—	—	—	—
2. „ „ sus.	14	4	—	—	1	—	—	1	—	—
3. Câmpului di jos.	20	5	—	—	—	1	—	1	—	—
4. „ „ sus.	17	3	—	—	—	13	—	—	2	—

[1]) Cifrele din acest tablou prezintă mici deosebiri faţă de acelea din cap. 10, unde s'au strecurat câte-va greşeli.

OCOALE	Sate de		Slobozii	Luzii	Oraşe	Căşle	Odăi	Schit	Poşte	Vechi Selişti
	Tă-rani	Ră-zeşi								
5. Răutului........	23	3	1	—	—	2	—	—	—	—
6. Di pisti Răut ...	15	—	—	—	1	4	—	—	—	—
7. Mijlocului.......	21	5	1	—	1	2	1	1	—	—
Total....	133	22	2	—	4	22	1	3	2	—
Ţin. Iaşului										
1. Ciuhurului......	21	6	1	—	—	—	9	—	—	—
2. Prutului........	14	5	—	1	—	—	—	—	—	—
3. Câmpului.......	18	4	—	—	1	—	4	—	—	—
4. Codrului	10	11	1	1	—	—	2	—	—	—
5. Braniştea	24	5	—	—	—	—	1	—	—	—
6. Turie...........	22	5	2	—	1	—	2	—	1	—
Total....	109	36	4	2	2	—	18	—	1	—
Ţin. Orheiului										
1. Câmpului.......	13	16	2	—	—	—	—	—	—	—
2. Nistrului di sus..	25	4	2	—	2	—	—	4	—	—
3. „ „ jos..	18	1	5	2	—	—	—	—	2	—
4. Răutului „ sus..	16	5	—	1	—	2	—	—	1	—
5. „ „ jos..	11	7	3	3	1	—	—	2	1	—
6. Cohâlnicului.....	14	7	—	—	2	—	—	—	—	—
7. Botnii..........	10	15	—	—	—	—	—	2	—	—
8 Bucovăţului	9	7	—	—	1	—	—	—	—	—
9. Faţa Bâcului	21	12	2	—	1	—	—	1	3	—
10. Ichelului	16	8	3	—	—	—	—	1	—	—
11. Culei	3	17	4	—	—	—	—	—	—	—
12. Mâetinili........	8	7	—	—	1	2	—	—	—	—
Tota l....	164	106	21	6	8	4	—	10	7	—
Ţin. Benderului										
1. Benderului	8	*) 2	—	—	1	—	—	—	—	—
2. Căuşanilor......	17	—	1	1	1	37	—	—	—	9
3. Achermanului ...	10	—	—	—	1	—	—	—	—	—
4. Bugeacului	**) 21	—	2	—	—	—	12	—	—	—
Total....	56	2	3	1	3	37	12	—	—	9

*) Mazâli.
**) Din cari 12 colonii bulgare.

OCOALE	Sate de Tă-rani	Sate de Ră-zeși	Slobozii	Luzii	Orașe	Cășle	Odăi	Schit	Poște	Vechi Seliști
Țin. Codrului										
1. Codrului	17	3	—	—	1	9	—	—	—	—
2. Hotărniceni	22	—	—	—	—	4	—	—	—	—
Total....	39	3	—	—	1	13	—	—	—	—
Țin. Izmailului										
1. Ocolu Chiliei ...	16	—	—	—	1	—	—	—	—	—
2. „ Cahulului .	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. „ Izmailului .	9	—	—	—	1	—	—	—	—	—
4. „ Prutului ..	12	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Total....	49	—	—	—	3	—	—	—	—	—
Țin. Grecenilor										
1. O. Prutului	17	—	—	—	—	2	—	—	—	—
2. „ Cahulului	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Total....	38	—	—	—	—	2	—	—	—	—

RECAPITULARE

Ținutul	Tă-rani	Ră-zeși	Slobozii	Luzii	Orașe	Cășle	Odăi	Schit	Poște	Vechi Seliști
1. Hotinului	151	16	1	—	6	6	—	—	—	41
2. Sorocii	133	22	2	—	4	22	1	3	2	—
3. Iașului..........	109	36	4	2	2	—	18	—	1	—
4. Orheiului	164	106	21	6	8	4	—	10	7	—
5. Benderului......	*) 56	**) 2	3	1	3	37	12	—	—	9
6. Codrului	39	3	—	—	1	13	—	—	—	—
7. Izmailului	49	—	—	—	3	—	—	—	—	—
8. Grecenilor	38	—	—	—	—	2	—	—	—	—
Total	739	185	31	9	30	84	31	13	10	50

Examinând datele de mai sus vedem că ocoalele sânt alcătuite în legătură ori cu câmpul, ori codrul, ori cu bazinurile râurilor principale ; că ținuturile sunt de mărimi foarte variate ;

*) 12 colonii bulgare.
**) Mazâli.

că printre aşezările omeneşti se deosebeau : sate ţărăneşti, sate răzăşeşti, sate slobozii, sate luzii, oraşe, câşle, odăi, mânăstiri, schituri, poşte sau surugii, selişti, moşii şi hlize.

Prin câşle se înţelegeau aşezări gospodăreşti bazate pe creşterea vitelor; prin odăi — aşezări bazate mai mult pe cultura pământului; slobozii se numeau sate formate prin colonizări cu învoirea proprietarului; sate luzii se numeau acelea, cari s'au format de oameni veniţi nepoftiţi, cărora li s'a dat voe de aşezare pe pământ cam fără voia proprietarului; sate ţărăneşti erau acelea aşezate pe pământuri boereşti.

Moşiile însă reprezentau nişte unităţi geografice, cari existau de foarte mult timp. Din documente vechi se poate vedea că ele încă în sec. XV erau cunoscute ca având hotare nestrămutate „din veci", deci de secole. Erau unităţi geografice cu caracter gospodăresc social, rămase poate încă de pe vremea Tracilor sau Sciţilor—irani. In ţinutul Codrului, adică acel de la cursul inferior al Prutului, ele se numeau *Hlize.*

Este foarte interesant că azi în toate părţile regiunilor deluroase ale câmpiilor şi stepelor, începând dela Nistru şi până la Volga, gospodăriile, cari la noi se numesc odăi sau câşle, acolo se numesc **Schit** în graiul popular. Cu deosebire se întrebuinţa acest cuvânt pentru acele „odăi", despre cari se ştia că ele există de foarte mult timp: „de veci" sau „din veacuri", cum se zice pe la noi. In cazul acesta s'ar putea spune că noţiunea de *Schit* de la răsărit de Nistru este identică cu noţiunea de moşie de la apus de Nistru. Aşa cel puţin a fost până nu demult, adică până în sec. XIX. Iar noţiunea de *Schit* a rămas de sigur de la vechii Sciţi, acei locuitori iranici cari la apus de Nistru s'au contopit cu populaţiile mai noi.

Insăşi cuvântul Schit este un cuvânt iranic şi înseamnă gospodărie închegată, aşezată izolat.

Ocoalele erau grupate aşa, că ţineau de un oraş şi formau *ţinuturi*, iar ca oraşe ţinutale erau vechile cetăţi: Hotin, Soroca, Bender, Orhei, Iaşi, Izmail, sau vechile centre de viaţă socială. Mărimea ţinutului n'avea mare însemnătate în alcătuirea lui.

Deci ţinuturile în configuraţia lor nu se ţineau de configuraţia regiunilor naturale (contrar ocoalelor).

Marginile lor erau determinate de factorii politici şi comerciali în primul rând şi numai în al doilea rând de factorii fizico-geografici. Ţinuturile erau deci mai mult regiuni politico-sociale, pe când ocoalele-regiuni naturale, închegate şi ca formaţiuni sociale.

DESCRIEREA REGIUNILOR

1. REGIUNILE NATURALE CÂMPENEŞTI ŞI STEPA

In descrierea mai sus citată, publicată de I. Halippa, se menţionează următoarele tipuri de regiuni naturale:

Codri, Codrii Merei (adică codri neîntrerupţi pe întinderi foarte mari), Păduri, Rădiuri, Dumbrăvi, Tufari, Faţa văii, Câmpie, Pustiu.

Vom descri amănunţit fiecare din aceste tipuri şi vom începe cu tipul principal — *Câmpie*, acel tip, care azi este pe nedrept înlocuit în literatură prin cuvântul „stepă".

In adevăr în concepţia populară a moldovenilor dintre Prut şi Nistru prin *stepă* se numeşte *un loc plan*, acoperit cu ierbării „tari", în opoziţie cu baltă, care este un loc acoperit cu ierburi „grase" sau groase; în opoziţie cu pădure — care este un loc acoperit cu copaci; în opoziţie cu şes, care este un loc plan *inundabil* (cu pământ „apiu"); în opoziţie cu *câmpia*, care este o regiune naturală, alcătuită din pădurici, fânaţuri, tufării, cu izvoare, pârăuaşe, costişe, podişuri, vălcele, ogoare şi, ceia ce este mai însemnat, cu ierburi „moi şi dulci" Noţiunea de *câmpie* se apropie foarte mult de noţiunea *ţară*. *Câmpia este o regiune mare, iar stepa* (sau step sau *stip*, *step* cum zic moldovenii) *poate face numai o parte dintr'o câmpie.*

Noţiunea de Câmpie sau — cum spun ţăranii — *câmp* este opusă noţiunilor de codru, baltă şi munte. Aceste 4 noţiuni alcătuesc baza concepţiunilor fizico-geografice ale poporului nostru plugar-păstor. Este regretabil că în literatură s'a stabilit un alt înţeles al cuvântului Câmpie, dar sperăm că acest înţeles pe încetul va dispare, cum în general dispare tot ce este artificial.

Inainte se deosebeau următoarele Câmpii între Carpaţi, Nistru, Marea Neagră:

1. Câmpia Moldovei, — între Siret, Bahlui, Orhei şi Nistru.

2. Câmpiile Bugeacului, aflătoare la Sud de Codrii Merei ai Orheiului şi Lăpuşnei.

3. Câmpiile Siretului, aflătoare între codrii Bârladului şi Râmnicu Sărat.

La Miază zi de Bugeac se aflau *Păşunele* sau *Stipu Basarabiei,* căreia i se mai zicea şi scurt *Basarabia* sau *Stip* sau *Pustiu.*

In Câmpia Moldovei se deosebeau următoarele părţi: Câmpiile Lipcanilor, Câmpia Prutului, Câmpia Jijiei, Câmpia Başeului, Câmpu Reutului, Câmpu de Sus, Câmpu de Jos, Câmpu Mare sau Câmpu Bălţilor, Câmpu Ciulucurilor, Câmpia Turiei şi poate şi alte, despre care încă n'am putut afla nimic.

In Câmpia Bugeacului se deosebeau: Părţile Nistrului, Ţinutu Hotărnicenilor, Fundu Bugeacului, Părţile Botnei, Părţile din Afară (adică dinspre Miază-zi), Părţile Prutului.

Vom discuta amănunţit mai departe asupra tuturor acestor părţi alcătuitoare, iar acuma insista încă odată că prin *câmpie se înţelege o regiune în general deluroasă cu ierbării „moi", păduri mici, izvoare şi părae însemnate: scurt — câmpia este o* **silvostepă.**

2. TIPURI OROGRAFICE DE CÂMPIE.

In ţara noastră între Carpaţi, Dunăre şi Nistru se găsesc două tipuri de câmpie: câmpie deluroasă şi câmpie plană. Prima e plină de dealuri şi văi adânci cu coame de separaţie ale basinurilor, bine individualizate şi relativ înguste, cu ape adânci pe dealuri, cu izvoare slabe, dar multe prin lunci şi cu ape freatice nu tocmai adânci.

Dacă într'o *câmpie deluroasă* te sui pe un deal mai înalt, nu vezi cât ai cuprinde cu ochii de cât numai pământuri înerbite, cari se ondulează vara în unde catifelate la or ce adiere a vânturilor. Ici colo pădurici şi cătinării (porumbrişuri, vişinării), cari formează pete mai mari sau mai mici pe coastele dealurilor. Pe locurile mai înalte sute de curgane (movile), vechi întărituri ale nomazilor [1]), ţuguiază relieful, dându-i o variaţie mai mare câmpiei şi făcând pe observator să se gândească la tainele orien-

[1]) Curgan în limba turco-tatară înseamnă curte întărită, cetate, întăritură, deci acelaş înţeles ca şi cuvântul maghiar — Odorhei (Orhei).

tului îndepărtat. Orizont larg, dealuri şi văi prelungi şi foarte ramificate, ogoare nesfârşite, — iată ce cuprinde ochiul în spaţiul acesta nemărginit, care este verde primăvara, galben auriu la începutul verii, apoi galben — murdar în a doua jumătate a verii, negru verzui toamna şi alb — iarna. Numeroase case şi odăi (stâne) izolate stau presărate pe întinsul spaţiu dintre sate, aciuite prin văi lângă lunci sau lângă izvoare. Furtunele şi viscolele se încurcă printre dealuri, suflând cu furie pe culmi şi muchi.

In *câmpia plană* privirea nu se loveşte de nici un accident mai însemnat, orizontul se pierde în zare, unde se confundă cu cerul. Nu vezi sate sau cătune, cari de obicei se aciuesc prin slabele depresiuni (balci şi padine), unde se găseşte şi apă freatică. Aci furtunile şi viscolele bântue cu toată furia, ne fiind împedicate de dealuri. Curganele se văd mai rar, dar şi acelea se ţin mai mult de cursurile apelor.

Toate platourile şi şesurile câmpiei plane au o înclinare slabă, chiar imperceptibilă. Insă în partea ei nordică marginile acestor platouri sânt dantelate prin sute şi mii de râpi, hârtoape şi văi scurte, cari se înfig în platouri. Dacă platoul este îngust, atunci râpele, hârtoapele, văiugele şi loşcinele de o parte şi de alta se ajung prin cozile lor ; şi atunci din platou nu rămân de cât numai petece şi crâmpee. Dacă din platou rămâne numai un singur petec, atunci se formează un deal, care domină împrejurimile. Când dealul este destul de înalt (peste 100 m. deasupra nivelului mării) şi înconjurat de văi mari, iar alte dealuri mari se află la distanţe de peste 10 klm., atunci în epocile ploioase aceste dealuri se acopăr cu ceaţă (negură), lucru de alt fel foarte obişnuit în regiunea silvo-stepei.

Elementele alcătuitoare ce sânt de studiat în relieful Câmpiei deluroase sunt următoarele:

1. Inălţimea generală, precum şi cea a dealurilor deasupra văilor din prejur.
2. Lărgimea culmilor dealurilor.
3. Unghiul de înclinare al coastelor de deal.

Aceste trei elemente în legătură cu hidrologia determină toate amănuntele reliefului dealului şi a coastelor lui, cari amă-

nunte se formează în urma acţiunii fenomenelor de denudare şi deflaţie.

De aceia pe când spinările dealurilor prezintă planuri aproape orizontale, coastele ne dau tabloul unei regiuni frământate, mâncate, erodate, măcinate, târâte la vale. Coastele ne arată asociaţii de toate formele orografice posibile cu toată variaţia neînchipuită de floră şi soluri; în consecinţă pe coaste găsim şi o variaţie foarte mare de aşezări omeneşti: sate, cătune, ferme, stâne, comuni mari, livezi, ogoare, păşuni, fânaţuri, fabrici, mori, harmane. Pe platouri toate acestea lipsesc; acolo e linişte, rar că se aude din când în când strigătul plugaruluî sau fluerul ciobanului.

Formele orografice ce le găsim **într'o câmpie plană** sânt puţine. Cea mai răspândită este forma de plato şi şes. Rar se întâlnesc coame, spinări şi creste; dâmburile sânt şi mai rare, ele neîntâlnindu-se decât numai la confluenţa a două văi, cari în cazurile cele mai dese au coaste repezi cu sprincene bine profilate. Mai des se întâlnesc curganele (movilele), băibacinele [1]), râpele şî logurile (râpi cu coaste înţelenite), cari se termină cu balci [2]) sau buerace [3]).

Deci într'o câmpie plană cercetătorul n'are ced escrie, afară numai de ogoare şi fânaţuri, pârloage, tufărişuri, locuri buruenoase, păşuni, drumuri, sate, lunci aci sărăturoase aci mlăştinoase, precum şi mici accidente orografice, menţionate în rândurile de mai sus.

Solul pe costişe este în general „necopt", adică cu profil continuu denudat; în râpi solul lipseşte, doar în albii se poate găsi un sol de colmatare. Numai în şesuri, pe platouri şi pe pante potrivite şi cele mici se poate găsi un sol complect dezvoltat, cu profil clar şi bine orizontat. In lunci asemenea se găsesc soluri bine desvoltate, caracteristice luncilor de stepă.

Flora. Toate formele orografice ale câmpiilor se caracterizează prin asociaţii floristice bine individualizate. In câmpia plană se pot deosebi următoarele tipuri de asociaţii:

---

[1]) Movili late şi joase ridicate de animalul *Arctomyx bobac*, care nu demult a dispărut.

[2]) Văi late şi neadânci, în formă de albii.

[3]) Văi înguste acoperite cu pădurici.

1. Floră de platouri 4 Floră din talvegurile balcelor
2. „ „ costişe 5. „ „ „ logurilor
3. „ „ porumbrişuri 6. „ de pe curgane
7. Floră de lunci sărate
8. „ „ „ umede nesărate
9. „ de buruenişuri.

In câmpia deluroasă se mai pot deosebi încă 14 tipuri de asociaţii floristice: floră de culmi, de hârtoape, ponoare, crânguri, rediuri, pădurici, dumbrăvi, bălţi, lacuri, mlaştini, pante line, pante repezi, pante umbrite, pante sorite.

Prin urmare într'o câmpie deluroasă este o variaţie mai mare nu numai de forme orografice, ci şi de floră. Ca o consecinţă a acestora găsim şi o mare variaţie de soluri atât normale cât şi anormale.

3 BUGEACU ŞI CÂMPIA MARE

Câmpiile Bugeacului [1] sau *câmpia deluroasă* dela Sud se întinde de la linia Ciobruci-Tarutino-Taraclia-Bolgrad-Reni spre Nord până în zona codrilor Lăpuşnei şi ai Orheiului. Numele îşi datoreşte reliefului său plin de văi, coaste, repezi, dealuri, hârtoape, coclauri.

Văile în general sânt nerectilinii, afară de câte va văi principale, cari au direcţia mai mult sau mai puţin sudică sau sud-estică şi se prelungesc spre sud în Basarabia propriu zisă. Dealurile sânt înalte de 150--250 m., sunt bine rotunjite, cu pantele sudice, sud estice şi sud-vestice destul de line, pe când pantele dinspre N., NE., şi NV. sânt repezi, mai ales cele de N. [2] Văile în general sânt foarte ramificate, iar ramificaţiunea s'a făcut în toate direcţiile, încât toată reţeaua hidrografică prezintă un complex asemănător cu rădăcinişul unei plante.

Pâraele sânt slabe, începând din Iulie ele lipsesc, fiind uscate. Izvoarele se usucă şi ele şi atunci apa nu se găseşte de cât numai prin lunci în subsol la 1—2 m. adâncime, dar şi aceasta este sălcie sau chiar sărată. Apă bună de băut se gă-

[1]) Bugeac în limba pecenogo-cumană înseamnă cotlon, hârtop. ungher, ascunzătoare, iar în limba tatară — colţi.

[2]) Cotele variază mult: de la 20—40 în lunci la 100—250 m. pe culmile dealurilor. Platourile în general sânt slab dezvoltate.

seşte numai pe dealuri într'un orizont achifer pliocenic, bogat în apă; aşa sânt izvoarele de la Tarutino, Culm, Denevit, etc. Clima este aceiaşi ca şi în Ucraina: veri călduroase, ierni friguroase, dar lipsite de zăpadă multă; epocă ploioasă în Iunie, secetoasă în Iulie — Octombrie; ploi torenţiale, dar foarte rare, în August.

Flora primitivă este cea de stepă, însă, spre deosebire de flora Basarabiei (propriu zisă) aflătoare la sud, este bogată nu numai în graminee, dar şi în dicotiledonate şi arbuşti, conţinând asemenea multe elemente pontice. In partea de N. a regiunii apar prin hârtoape şi în unele locuri pe spinările înalte ale dealurilor chiar buchete de stejar gărneţ cu ceva gladeş, frasăn, ulm şi cu arbuşti mici: măcieş, păducel, porumbrel, spirea, vişin sălbatec, dracilă, cătină, chiersăc. Petele de porumbrişuri şi câtinării se întâlnesc foarte des pe coastele line, expuse la soare.

La marginea de N. flora are caracterul de fâneaţă la contactul cu pădurea.

Fauna primitivă avea ca reprezentanţi: cai sălbateci (tarpani), măgari sălbateci (culani), saige, căprioare, ţăstari, hărciogi, tuşcani, dropii, spărci, vulturi de stepă, lupi, vulpi, epuri, etc.

Solul este ciornoziom şocolat sau normal cu sărături alcaline prin lunci. In colţul de S.V. solul este chiar castaniu.

Câmpia deluroasă a Bălţilor sau Câmpia răsăriteană a Moldovei (se mai zicea şi Câmpu Mare), numită astfel pentru motivul că în împrejurimile oraşul Bălţi se află partea cea mai caracteristică a regiunii. Este o regiune cu climat ucrainian uscat, cu un relief larg ondulat, dealuri larg boltite, spinări lungi şi boltite asemenea foarte larg, câte odată chiar în formă de platouri. Văile sânt largi, pronunţat asimetrice, având coastele de S, S E şi S V destul de line, iar cele de N, N E şi N V foarte repezi. Se văd pretutindeni hărtoape din belşug ponoare numeroase, iar văile secundare îs foarte bogate în hărtoape adânci şi ramificaţiuni întortochiate. Cotele dealurilor în general nu trec de 250 m. fiind mai mult sub 200—250 m. In partea de N, mai ales pe la periferie, apar desişuri de arbuşti. Flora este cea de stepă, bogată însă şi în dicotiledonate. Pe înălţimi — păduri de tranziţie. Elementele pontice aproape lipsesc. Are multe elemente sarmatice şi medioeuropene.

Pâraele, nu tocmai bogate în apă, vara parte se usucă, deşi izvoarele ce le alimentează au întotdeauna apă. De alt fel izvoarele sânt destul de numeroase, dar slabe atât la nivelul luncilor, cât şi în părţile superioare ale dealurilor. Toate apele au două râuri colectoare: Prutul în partea apuseană şi Răutul în partea răsăriteană. Partea răsăriteană, care alcătueşte în întregime basinul Răutului, are şi un relief mai deluros cu cote mai mari; jumătatea ei sudică — e vestita *regîune a Ciulucurilor.*

Solul este ciornoziom normal, uneori gros, alteori gras, în cele mai multe locuri de coloare şocolatie. Sub el se află roci terţiare mai mult sau mai puţin lösificate pe adâncimi variabile. Pe dealurile cele mai înalte, acoperite de păduri de stejar, solul este brun-roşcat dezvoltat pe nisipuri lösificate. Pretutindeni subsolul este format de depozite sarmatiene. In lunci şi pe părţile inferioare ale coastelor sânt multe sărături.

Limitele acestei câmpii sânt: la N V linia culmii din stânga Ciuhurului (j. Hotin) — Ştefăneşti (pe Prut) — Hârlău — Tg. Frumos; la S linia Tg. Frumos — Ungheni — Valea Delia — Valea Ciulucului — Orhei; la E: Orhei — Valea Drăgănicea — Chiperceni — Dobruşa — Sobari (pe Nistru) — Dondoşeni — Rediu-Mare.

4. STEPA SAU BASARABIA PROPRIU ZISĂ

Lipsind dealurile în toată câmpia şesă (Basarabia), vânturile suflă liber peste tot; nu se găsesc locuri şi văi adăpostite. Chiar şi în Bugeac vânturile suflă fără piedici. Basarabia (ca şi Bugeacul) nu se poate închipui fără vânt, care face vârtejuri pretutindeni: şi pe câmpul deschis şi pe drumuri şi în sate. Vara aceste vârtejuri ridică coloane de praf, care se urcă sus uneori până la nori. Norii de praf sânt duşi peste tot vara începând din Iulie şi până la sfârşitul lui Septembre, ba chiar şi în Octombre. In acest timp ori unde ai privi vezi nori de colb, cari se ridică în urma unei căruţe, automobil, ori călăreţ şi sunt duşi pe câmp până în depărtare, până în zare. Acest colb pudrează şi hainele şi faţa şi totul în general, dându-le culoarea şoricie.

Seara vântul de obicei încetează, colbul se aşează pe câmp şi abia atunci poţi respira aerul mai curat al stepei de vară şi poţi privi jocurile de lumină de la apus.

Vânturile de obicei ţin până la epoca secerişului, anume până pe la sfârşitul acestei epoci. Dacă vânturile încetează înainte de epoca secerişului, atunci se ştie că va fi secetă mare, iar căldurile din Iulie vor ajunge chiar până la 35⁰—40⁰ (se zice că şi până la 45⁰) în umbră.

Dacă se întâmplă să nu sufle vântul vre-o 2—3 zile, aceasta înseamnă că va fi furtună mare, eventual cu ploae [1]).

Numai în lunile Aprilie, Mai şi Iunie stepa e un câmp viu, cu verdeaţă multă, şi flori multe şi ciocârlii peste tot. Incolo după seceriş, tot întinsul stepei Basarabiei pare un nemărginit câmp misterios şi mort, învăluit vara în ceaţa de colb al sfarogului, toamna şi iarna în ceaţa negurilor crivăţului. Ceaţa aceasta închide zarea, care nu se mai vede; în locul zarei vara joacă apa morţilor pe care plutesc vite, sate şi copaci de obicei de mărimi exagerate. Această curioasă „fata morgană" a stepei sporeşte iluzia că te afli într'o ţară moartă, fantastică, iar vântul, ce şueră în ureche şi-ţi deşteaptă dorul de ducă, te face să te gândeşti la codrul răcoros şi verde. Chiar dacă pui urechile pe pământul acesta bun, tot nu simţi colcăiala vieţii din zona dumbrăvilor. Doar ţăcănitul roţilor marelor căruţe, ce cară grânele spre sate—singura muzică ce o auzi în largul stepului pe care acuma nici mirişte nu se mai vede [2]).

In particular în zona Basarabiei lacurile măreţe, cari o străbat lungindu-se dela N spre Sud, măresc atmosfera specifică de depărtare fără margini, pe care alunecă în voe umbrele norilor şi valurile de lumină şi de căldură pe suprafaţa întinsă, care este verde şi catifelată primăvara, cenuşie şi prăfuită vara.

5. STEPELE PRIMITIVE ŞI DISPARIŢIA LOR.

In Europa stepele aproape peste tot sânt distruse, sparte de plug sau bătucite de turme de oi, herghelii de cai, cirezi de boi, vaci şi bivoli, de tamazlâcuri, de căruţe de drumuri, poteci, şosele, căi ferate, aşezări de sate şi oraşe. Numai în ţările calmucilor şi chirghijilor atât în Europa, cât şi în Turchestanul de N,

[1]) Ploi cu grindină rar se întâmplă în regiunile stepei.

[2]) Toate aceste fenomene se întâmplă şi în Câmpiile Bugeacului şi a Moldovei, dar mult mai atenuat.

de E şi în Siberia de S V s'au mai păstrat încă stepele virgine cu toată flora şi fauna lor. In Asia s'au mai păstrat în Djungaria Mongolia, Turchestanul chinez, Mangiuria, China de V, platoul Iranic (Persia, Afganistan şi Belugistan); Asia Mică şi Siria ; însă în aceste locuri stepele se găsesc pe platouri destul de înalte. Tot pe platouri înalte stepele se mai găsesc încă şi azi în Algeria, Tunisia, Maroco şi în Cordilieri (ca petece). In regiuni joase stepele se mai pot găsi doar încă prin regiunea pampaselor Argentinei, Paraguaiului şi Uruguaiului, apoi în Australia de S şi în Africa de Sud.

Fiind astfel distruse stepele (adică ciornoziomul cu flora şi fauna lor spontană) este, cred, la locul său să dăm aci o descriere a stepelor şi câmpiilor primitive, aşa după cum au fost descrise ele de exploratorii, botaniştii, geografii şi în general de naturaliştii, cari au avut norocul să le vadă în toată splendoarea lor naturală.

Inaintea invaziei omului în stepe, în urma unei lupte îndelungate între plante, se stabilise un regim constant de raporturi între plante, se stabilise o stare staționară a raporturilor sociale între formele vegetale. Această stare a dominat în regimul floristic al stepei timp de mii de ani până la invazia omului „cult", care a venit în stepă cu plug, boronă, tractor. Atunci s'a început distrugerea stepei. Omul invădase şi ceva mai înainte în stepă, dar ca crescător de vite, când el a ocupat stepa cu turme de oi, herghelii de cai, cirezi de cornute ; însă în faza aceasta de invazie omul n'a putut aduce modificări însemnate în solul cu flora şi fauna stepei, de oare ce vitele lui nu făceau altceva decât acelaş lucru, care-l făceau şi animalele sălbatece.

Când însă omul a intrat în stepă ca agricultor, ca plugar, ceia ce a avut loc în secolul XVIII şi XIX, atunci au avut loc schimbări colosale în toată stepa ; s'a schimbat solul, vegetația, fauna, chiar şi clima stepei. Aceasta s'a întâmplat pe toată întinderea stepei din Burnas şi Porțile de Fer până la marea Caspică. Inainte flora spontană domina stepa ; azi plantele cultivate se găsesc peste tot. Flora de stepă s'a păstrat doar numai ici colo prin locurile inaccesibile omului.

Deci dela stepele primitive n'a rămas de cât numele, relieful şi clima.

Intinderea stepelor primitive a fost condiţionată de orografia regiunilor, înfăţişarea lor, de climă, iar flora era în legătură directă şi cu clima şi cu istoria botanică a înălţimilor din prejurul stepelor. Şi în stepele noastre flora a fost în legătură cu flora înălţimilor principale: Codrii Centrali din jud. Lăpuşna, Vaslui Orhei, Bârlad), Codrii Dobrogei, Carpaţilor, Bucovinei, Crâmului, Caucazului, Balcanilor. Rolul botaniştilor este să arate această legătură. Ceiace ne interesează aci e că flora stepei primitive a dispărut, atât a stepei cu ciornoziom, cât şi a stepei uscate (cu climă de semipustiu). Esenţele caracteristice stepei nu se mai găsesc azi nici chiar în locurile de dezvoltare tipică, cum a fost de pildă: pusta Ungară, Colţul de S V al Franţei, Sudul Rusiei, Stepa Basarabiei, etc. Flora sărăcăcioasă, ce a mai rămas pe ici colo pe câte o potecă îngustă şi neumblată dintre două pârloage, de pe curganele înalte ce nu pot fi arate, de pe povârnişurile repezi ce nu pot fi lucrate, precum şi pe la marginile păduricilor întâmplător rămase pe undeva în zona marginală a stepelor — iată ce a rămas din luxurianta şi caracteristica floră a stepelor de altă dată, în cari hălăduiau neamurile nomade cu turmele lor, în cari mişunau milioane de spârci, dropii, lupi, vulpi, cirezi de cerbi, căprioare şi saige, herghelii de tarpani şi culani, miliarde de ţâstari, hârciogi, tuşcani şi o mulţime de alte animale.

Atunci vara valurile coleliei mătăsoase şi năgarei spicoase lunecau ca valurile unui ocean pe întinsul nemărginit al stepelor, dezmerdând vederea, iar parfumul îmbătător al florilor îneca respiraţia. Dimineţile erau cântate de milioanele de ciocârlii, cari în fâlfăiala aripilor lor presărau trilurile lor argintii peste oceanul verde înflorit al stepei. Serile şi nopţile erau cântate de miliardele de greeri, cari cu ţârâitul lor nesfârşit în linişte a serii închinau cugetul locuitorilor spre ideia Nirvanei, făcându-i să uite de sine însuşi şi să contemple cu nesaţ fermecătoarea natură. Cârdurile de cocori, grauri, rândunele şi cocostârci le vesteau de alte lumi, cu altă civilizaţie.

Azi numai curganele (movilele) şi valurile, „a căror urzeală e taina trecutului şi podoaba pustiului“ [1]), au rămas ca nişte

[1]) *Odobescu.*

ruini din acele vremuri străvechi ale stepei virgine, ce nu cunoştea „cultura". Aceste „ruine" au rămas ca martori că multe evenimente s'au petrecut pe tot întinsul stepelor de la poalele Alpilor până la poalele munţiior Siberiei, dela Dunăre până la Volga şi Altai.

Azi această stepă este arată, săpată, găurită de mine, acoperită cu şosele, drumuri de fer, holde, sate şi oraşe. Ici colo se mai găseşte câte un pâlc de fănaţuri, care ca un ecou îndepărtat ne aminteşte de stepele de odinioară cu vegetaţiá lor luxuriantă. Nomazii străvechi, contimporanii Troienilor, Grecilor antici şi Romanilor republicani se adaptase florei şi climei acestor stepe, dând naştere unei culturi deosebite, caracteristică traiului nomad cu casele lor purtătoare. Ei iubeau stepa, o păstrau, o divinizau şi n'ar fi schimbat-o cu altă ţară pentru nimic în lume. Altfel s'a purtat cu stepa omul „cult", care a adus în stepă o cultură streină vieţii naturale din stepă şi a distrus cu târnăcopul, hârleţul şi plugul nu numai vegetaţia bogată şi mantaua de ciornoziom a stepei, dar a ras de pe faţa pământului şi curganele şi valurile — aceste enigmatice rămăşiţi ale civilizaţiei stepelor primitive [1]).

Stepa nu mai e de recunoscut: unde era până mai dăunăzi un curgan măreţ, azi se înalţă câte o turlă a bisericii; în locul valurilor prelungi se aliniază drumuri de fer şi şosele; în locul pajiştelor — semănături nemărginite; în locul corturilor şi arabalelor nomazilor — sate şi târguri. S'au şters de pe faţa pământului şi ruinele stepei.

Ce este stepa actuală? Cum se prezintă vara câmpul ei? Să dau loc aci descrierii făcută de G. Murgoci [2]).

„Intrăm în nemărginita stepă [3]). Cât vezi cu ochii este numai o mare verde de monotoane lanuri de grâu. Din majestoasa stepă selbatecă, descrisă de atâţea poeţi ruşi şi streini nu mai e nici o urmă; totul a fost luat în stăpânire de om, peste tot plugul a întors brazda dătătoare de pâine şi din toate părţile sân-

[1]) Dar şi natura a mai modificat stepa de altă dată, căci pădurea pe încetul o invadase pe la marginele ei umplându-i văile şi hârtoapele.

[2]) „Sămănătorul". 1908 Nr. 28.

[3]) E vorba de stepele tipice ale Chersonului, cari sânt identice cu acelea din Basarabia.

tem inundaţi de valurile grâului verde ca smaragdul. Nici măcar drumurile nu sânt lăsate cum trebue, parcă am fi pe moşia vreunui arendaş hrăpitor din România. Tot timpul mergem numai printre grâu; pe ici pe colo câte un lan de ovăz pavează cu verdele lui de acuamarină covorul câmpului verde ca smaragdul; orzul e şi mai puţin, iar porumbul e cu totul necunoscut. Rapiţa sălbatecă îmbăcseşte cultura pe unele locuri şi creşte pe câmpul cultivat aşa de deasă, că ai crede că şi ea e semănată; florile ei galbene, multe şi ridicate la lumină, aduc oare care variaţie pe câmpul verde. Nenumăratele flori de câmp caracteristice stepei cu variaţia lor de culori mai nu se văd. Numai pe marginea drumului sau pe câte un petec lăsat pârlog apare moţul albastru violaceu al jaleşului, sau drăgaica cu florile sale galbene răsfirate; colo se văd ciorchinele galbene ale sulfinei; dincoace ne sare în ochi purpuriul florilor de limba boului. Iată şi cicoarea cu florile albastre ce se ţin deschise numai în miezul zilei. Iar rochiţa rândunelei şi muşeţelul mirositor trag linii albe dealungul drumului; şi pe o parte şi pe de alta sânt o sumedenie de flori şi tot atâtea nuanţe, dar nu vedem colelia, planta renumită şi caracteristică,... ce creşte până la burta calului".

Eu însă am apucat să văd în tinereţe stepele virgine pe drumul dela Ungheni la Bălţi. Când făceam studiile la Chişinău în şcoală şi la vacanţă aduceam acasă din drum câte un snop de penaje ale coleliei.

Iată cum descrie *Ferhmin* stepa virgină vara; descrierea aceasta deşi se referă la o regiune din altă ţară, dar se aplică în întregime şi stepei noastre.

„Pe câmpul nemărginit al stepelor se văd pretutindeni pâlcuri mari acoperite de colelia mătăsoasă. Aceste pâlcuri lucesc la razele soarelui ca nişte petece mari de zăpadă netopită. In multe locuri se mai zăresc petece mari de un verde închis al tufişurilor de vişin sălbatec. Pretudindeni ţiue şi mişună ţăstarii; ulii şi vântureii alunecă uşor, repede şi fără zgomot, despicând aerul în căutarea pradei; de sub picioare se zvârl în aer stoluri de dropii, cari încă nu se feresc de oameni. Spărcii şi iepurii trec ca fulgerul pe dinaintea călătorului; iar baibacul, acest animal preistoric, care cândva trăia cu miliardele în stepe, azi încă se mai găseşte ici colo râdicând muşuroaele sale mari şi

conice. Numai miile de movili mici, ridicate cândva demult de baibaci ne mai mărturisesc asupra marelui lor număr din trecut".

„Cu cât relieful devine mai jos, cu atât şi reţeaua hidrografică se face mai rărită. Pe zeci de klm. de jur împrejur se întinde stepa plană, fără margini, monotonă. Case, stâne, bordee, cătune—nu se văd : ele sânt ascunse prin văi, unde se mai poate găsi câte un copăcel doi. Numai curganele şi crovurile dau o variaţie privirilor, mai ales crovurile cu înfăţişarea lor plină de verdeaţă" [1]).

Spre N. câmpia plană (Basarabia propriu zisă) începe să-şi schimbe înfăţişarea; orizontul se tot îngustează, loşcinele, balcele şi râpele se întâlnesc tot mai des, apar ici colo şi văi, iar drumul începe să facă cotituri, pe când până aci el este drept ca o linie matematică. Mai departe spre N, adică mai departe de marea Neagră, relieful devine tot mai deluros, văile mai largi, mai adânci, cu coaste mai bogate în râpi. In orizontul călătorului apar cătune, sate, biserici, stâne. Insă înclinarea culmilor de separaţie este totuşi mică şi nu se deosebeşte de înclinarea generală a platoului stepei.

Dau aci şi descrierea şesului actual al Tisei, făcută de D-l prof. *I. Prodan* [2]), descriere ce asemenea se potriveşte şi stepelor noastre.

„Primăvara de timpuriu şesul este copleşit de coloarea verde, care e întreruptă doar ici colo de pâlcuri brune sau pământii. Pe măsură ce ne apropiem de luna Iunie această coloare verde cedează şi pierde din teren, făcând loc imenselor suprafeţe blonde, cauzate de spicele gramineelor şi numai păşunile şi fânaţele mai păstrează încă ceva din verdele de la începutul primăverii. Spre sfârşitul lunii Iunie şi începutul lui Iulie armata de spice cade sub lovitura ingrată a coasei".

„In timpul verii jocul colorilor se inversează şi anume: locurile mai joase şi mai umede rămân verzi, iar cele plane şi mai ridicate îmbrăcă o coloare palidă uscată. Pe măsură ce se apropie toamna şi se usucă mocirlele, întreaga pustă primeşte această coloare a morţii şi viaţa se retrage sfios pe cursul...

[1]) Къ оцѣнкѣ земель Полтавской губ. Вып. XIV. 1894.
[2]) Şesul dintre Dunăre şi Tisa şi cel dintre Tisa şi ramificaţiunile Carpaţilor. Bucureşti 1928, p. 4.

apelor. Pe livezile arse de soare înfloreşte *Colchicum autumnale* (brânduşa de toamnă), iar faţa şesului devine tot mai uniformă".

„Cu timpul miriştele se răresc şi locul lor îl iau arăturile, cari dau şesului o notă de monotonie în plus. Monotonia aceasta o fac şi mai apăsătoare vânturile puternice, cari suflă zile întregi fără întrerupere. Unicul spectacol de viaţă în mijlocul acestei monotonii generale îl oferă roiurile imense de musculiţe, cari desfăşoară jocul lor aerian în bătaia razelor solare. Toamna este urmată de o iarnă scurtă, în timpul căreia viforniţele şi vânturile cauzează uneori daune enorme".

Această descriere se potriveşte şi întinsului **câmp-stepă** sau **câmp-pustiu** al Basarabiei maritimo-dunărene, tocmai pentru acest motiv am şi reprodus acest citat. Deosebirea este că în stepa basarabeană nu se găseşte brânduşa de toamnă (*Colchicum autumnale)*. Acest şes D-l *I. Prodan* îl descrie ast-fel: „Aspectul pe care-l ia vegetaţia în aceste regiuni este foarte puţin variat şi uscat. Ele sânt covârşite de obicei de pelin *Artemisia austriacă*, care împrumută câmpiilor o coloare sură, uniformă. Această plantă se asociază de obicei cu *Asperula humifusa* şi cu *Hieracium echioides* şi tustrele domină stepele uscate în tot cursul verii. Ceilalţi reprezentanţi mai puţin numeroşi, variază după regiuni. Aceştia sânt: *Herniaria incana, Scleranthus verticillatus, Potentilla pilosa, Eringium campestre, Falcaria Rivini, Verbascum, Ceratocarpus arenarius, Asperula galioides, Scabiola flavescens, Lynosiris vulgaris, Inula germanica, Achillea collina, A. Setacea, Pyreum milletoliatum, Centaurea arenaria, C. micrantha, C. jurineaetolia, C. Solstitialis, C. Orientalis, Xanthium spinosum, Salvia nemorosa, Euphorbia Gerardiana, Hieracium, Umbelliterae*, etc. Această haină cenuşie caracteristică stepelor şi provocată de *Artemisia* se întinde şi în stepele ruseşti şi chiar mai departe până spre stepele Asiei de mijloc. Aşa rezultă cel puţin din comunicările excursioniştilor, cari au botanizat prin acele părţi [1]".

6. DE CE NU CRESC PĂDURI IN STEPĂ.

Cauzele cari împiedică dezvoltarea mare a pădurilor în câmpie şi stepă sânt următoarele :

---

[1]) Ibidem. p. 45—46.

1. Umiditatea insuficientă din sol în legătură cu mica umiditate relativă a aerului. A doua împrejurare provoacă o evaporare intensivă din partea frunzişului; în sol fiind o umiditate mică se naşte un dezechilibru: rădăcinile n'au de unde să furnizeze frunzelor apa necesară pentru evaporaţie, şi atunci copacii se usucă. Cât timp ei sânt tineri, coronamentul lor este neînsemnat şi deci şi evaporaţia redusă; cu vârsta coronamentul se dezvoltă puternic şi copacul se usucă: moare de sete. Pe lângă mlaştini şi izvoare şi în general prin locuri permanent umede copacii se menţin şi ajung la bătrâneţe mare.

2. In stepă pădurile din cauza umidităţii reduse se dezvoltă încet, chiar foarte încet, ceia ce are de efect încetineala mare în regenerarea pădurilor. Cum în stepă secetele mari sânt destul de dese, omul şi animalele le distrug mai intensiv; mai ales animalele, cari în timp de secetă caută în păduri hrana lor şi mănâncă toţi pueţii, ceia ce împiedică regenerarea. Deci o pădure tăiată de oameni cu greu se regenerează, căci regenerarea este împiedicată de animale.

3. Tot insuficienţa umidităţii din sol face că lemnoasele desvoltându-se mai greu sânt mai puţin rezistente la atacul insectelor vătămătoare şi a ciupercelor (de pildă ciuperca *Microsphaera quercina,* numită şi *Oidium quercinum).* In stepă câmpul este deschis şi vântul uşor aduce de pretutindeni peste pădurile dezvoltate miliarde de insecte vătămătoare. Copacii nu pot rezista şi se prăpădesc.

4. Imprejurarea că câmpul este deschis mai are de rezultat că vânturile puternice şi reci de iarnă fac că se prăpădeşte o mare parte din copacii dezvoltaţi. Alt-fel este în regiunea pădurilor, unde codrul nemărginit nu lasă să se strecoare sub coviltirul coronamentului vântul rece ; sub acest coviltir este adăpost; de aceia puetul şi arborii mai tineri se desvoltă bine şi repede. Vânturile uscate de vară asemenea produc moartea copacilor în stepă, căci ele sporesc enorm evaporaţia şi atunci copacii pier de sete.

5. Cel mai mare duşman al copacilor în stepă este prezenţa sărurilor solubile în sol, mai ales al clorurelor şi nu numai în sol, dar şi în subsol. Vegetaţia lemnoasă nu sufere prezenţa acestor săruri, cari o omoară chiar fiind în cantităţi mici.

De pildă prezenţa numai a 0,03⁰/₀ de NaCl în sol omoară copacii noştri obişnuiţi : stejarul, acerinele şi altele. Numai salcâmul, *Sophora japonica* (salcâmul japonez), *Aylanthus glandulosa, Amorpha fruticosa, Ulmus campestris, Pirus communis* şi încă câteva pot suporta ceva (dar puţin) săruri solubile în sol. Din arbuşti sânt mai rezistenţi *Crataegus* sp., *Prunus spinosa, Prunus armeniaca, Rosa canina, Amygdalus nana, Tamarix gallica, Syringa vulgaris, Lycium barbarum, Colutea arborescens* (mălin roşu).

7. DEOSEBIREA DINTRE PĂDURE ŞI STEPĂ.

In câmpie cresc ierburi xerofite, iubitoare de lumină şi căldură, precum şi lemnoase mici (arbuşti şi subarbuşti), iar în păduri cresc bine copacii şi arbuşti, vegetaţia ierboasă fiind slabă şi alcătuită numai din specii hidrofile şi umbrofile.

Stepele se deosebesc de păduri prin următoarele caractere:

1. In câmpii şi stepe plantele au mugurii de întinerire la suprafaţa pământului, sau aproape de ea, iar în păduri la capetele ramurilor.

2. In câmpii şi stepe sânt 2 etaje de plante: ierburile deasupra, şi muşchii dedesupt (pe suprafaţa pământului). In păduri sânt mai multe etaje : copacii cei mai mari formează pologul superior, destul de des ; alţi copaci mai mici şi mai rari formează un polog mai rărit dedesupt ; arbuştii cu coronamentul lor formează al 3-a (de sus) etaj, ierburile al 4-a etaj, iar muşchii al 5-a etaj (pe suprafaţa pământului).

3. Vegetaţia câmpiei şi a stepei este deschisă deasupra, închisă şi împlinită la bază (la suprafaţa pământului). Vegetaţia pădurii este închisă deasupra şi deschisă la bază. Din cauza aceasta solul în stepă este supus insolaţiunii, adică acţiunii directe a razelor soarelui, pe când în pădure solul este bine umbrit şi sustras insolaţiunii.

4 Din ierburi în pădure cresc numai acelea, cari înfloresc pe timpul cât frunzişul copacilor nu este dezvoltat, adică când razele soarelui pătrund cu uşurinţă până la sol. In stepe înflorirea ierburilor are loc mai târziu şi ţine chiar şi în timpul verii.

5. In câmpii şi stepe învelişul mort (pâsla de vegetale moartă) este slab dezvoltat, şi din cauza aceasta germinarea se face uşor, dat fiind mai ales că insolaţia solului este puternică. In pădure din potrivă pâsla vegetală moartă este bine dezvoltată, destul de groasă, şi însămânţarea ierburilor se face foarte greu, căci seminţele ierburilor nu pot răzbate prin pâsla frunzişului mort ca să se lase până la sol.

6. Solul câmpiilor şi stepelor este format sub influenţa unei, spălări (denudări) insuficiente, pe când solul din păduri este spălat mai energic, mai adânc de apele ce cad din atmosferă.

T. Porucic

BREVIAR

...Sora cea mică, Basarabia, încă are crezare, căci ea e crudă şi slabă.

Nevoile ei sunt multe şi puterile puţine.

Dar are sufletul curat, sufletul strămoşesc, moştenit dela Ştefan cel Sfânt şi nebiruit...

Pentru această pricină, el nu trebue întinat cu păcatele unor netrebnici, pripăşiţi cu vălva printre norodul nostru blând, ci să fie încălzit la flacăra virtuţilor curate, aducătoare de lumină şi coborâtoare de dreptate.

Numai aşa se va întări unirea.

Altfel se nărue altarul, înălţat cu atâtea lacrimt şi nădejdi sfinte.

† Preotul A. Murafa

13 Aprilie 1918
(Să întărim unirea)

Cărţi Poştale.[1])

— *ACELEIAŞI* —

I.

Pe clătinări de valuri — largi sânuri ce tresaltă —
Mătasa umbrii cade înlăcrămată, rece...
Oftat tors din iubire prin ramuri boarea trece
Să parfumeze 'ntreaga catapiteazmă 'naltă.

Chip adormit de fată — o, lacul care-ascunde
Atâta bogăţie că număr nu-i s'o prindă,
Când cerul îşi pogoară comoara în oglindă
Ca s'o îngroape 'n taină sub horbota de unde.

O, lacul ce te-aşteaptă sub patrafir de ramuri...
De te-ar fi prins adâncul sub undele albastre,
Ar fi rămas un martor pe veci iubirii noastre
In nopţile—ce'nalţă din crengi epitalamuri.

II.

Mi-i inima o rană şi mă doare
De când ai zămislit iubirea 'n ea ;
O, vin 'să'nrourezi asupra mea
Privirea ta de salce plângătoare!...

Şi ochii nesecaţi de lacrimi — râu —
Cu părul tău cel des să mi-i usuci...
Belşugul sânului să ţi-l aduci
Aromitor ca lanul copt de grâu.

Iniederat de trup, ca de-un arbust,
Prin fagurul de buze aurii
Tot sufletul din tine, cald, să-l gust:
Aştept.. Aştept... Şi ştiu că n'ai să vii!..

1) Dintr'un volum ce va apare.

III.

De-atâţia ani neîncetat te cânt
Şi nu e floare'n primăveri drept care
Să nu te-asemuesc — tu însăşi floare
Cum nu mai este alta pe pământ.

Şi-atâtea lacrimi pentru tine-am strâns
C'aşi fi putut un râu să fac din plâns...
Dar le-am zăgăzuit ca un avar
In drumul tău când vii să le presar.

Dă-mi mângâerea că m'ai priceput
Că'n inimă ţi-am deşteptat o strună
Cu lacrimi şi cu cântece 'mpreună:
— Intinde-mi macul gurii să-l sărut!..

IV.

Stăpâna mea, în casa'n care-ai stat
In primăvara cu privighetori,
Inlăcrămat privesc adeseori
Pe-unde mâna mică a umblat.

Cu toamna care mai rămâne 'n strat
Cu crizanteme şi cu tufănici,
In orişice te văd parcă aici
Frumoasă cum în suflet te-am păstrat.

Şi-atâtea amintiri de tine'nbuib
In inimă, că de-ai veni acum
Te-aşi aspira ca unde de parfum
Şi te-aşi închide 'n mine ca'ntr'un cuib.

V.

Ţi-aduci aminte când stam în cerdac?
Oficiau privighetori în noapte,
Era belşug de flori de liliac
Sub cer rodit cu mii de fructe coapte.

Livada îmbrăcată în odăjdii
Primăvăratec mirt cadelniţa
In ritmul ce-l făceai când puneai dăjdii
Pe ochii fermecaţi de gura ta...
Ţi-aduci aminte?

— Astăzi, ca şi eri

Privighetori ca'n alte primăveri
In noapte plâng cu dorul meu sărac
Sătul de când te-aşteaptă în cerdac.

Soroca. **D. Iov.**

SCRIITORII RUŞI DESPRE BASARABIA.

M. A. Egunov, jurisconsult rus, confirmă drepturile istorice româneşti asupra Basarabiei, scriind:

„Până la anexarea sa imperiului rus, în 1812, Basarabia, se poate spune, a avut acelaş regim ca şi Moldova, din care a făcut parte integrantă. Documentele istorice asupra Basarabiei ne pot dispensa de a vorbi de administraţia Basarabiei înainte de a fi anexată, fără a vorbi de divanul Moldevii, căruia Basarabia era supusă. In Basarabia nu există domenii, care să nu aibă documente emanate dela Divanul Moldovei".

* * *

A. N. Kuropatchin, celebru general rus şi fost ministru de război al Rusiei, scrie în 1910:

„Populaţia românească a Basarabiei, anexată acum 100 de ani, trăeşte astăzi separată şi în afară de populaţia rusă. In viitor, fie pe cale paşnică, fie în urma unui război, unitatea poporului român este de neînlăturat".

Relaţiile antebelice şi postbelice dintre românii transnistrieni şi basarabeni

I.

Viaţa unui stat şi mai ales a unei provincii totdeauna provoacă un ecou mai mult sau mai puţin simţit şi asupra vieţii populaţiei de peste hotarele sale şi în deosebi asupra confraţilor săi de sânge; iar fluviile, cari eventual o despart, întăresc şi mai mult acest răsunet.

Viaţa Basarabiei a produs un ecou nu numai în sufletul confraţilor săi de sânge de peste Prut, dar şi în a acelora de peste Nistru. Glasul ei nici astăzi şi cu atât mai mult în viitor cred că nu va răsuna în pustiu. Inainte de războiul mondial, când Nistrul nu constituia un hotar radical de despărţire dintre moldovenii de pe ambele sale maluri, durerile şi bucuriile vieţii lor se încrucişau frăţeşte peste apele spumoase ale acestui fluviu moldovenesc.

Flăcăii şi fetele se înrudeau prin căsătorie, gospodarii se uniau prin muncă, iar copiii prin jocuri, canotaj, patinaj şi alte distracţii corespunzătoare anotimpurilor. In zilele de sărbători şi mai ales ale Crăciunului, dacă se întâmpla ca feciorii de gospodari basarabeni să le ia pe dinainte celor de peste Nistru, angajând din timp lăutarii vestiţi pentru joc (horă), nu se isca între ei nici un fel de supărare, căci „jucăuşii" în modul cel mai lesnicios treceau de pe malul stâng pe cel drept, satisfăcându şi cu prisosinţă bravura voinicească în hora frumoaselor basarabence. Când însă oboseala devenia generală şi lăutarii aveau prilejul să-şi întărească „vocaţia muzicală" cu o masă în prealabil pregătită de fruntaşii satului, oaspeţii transnistrieni nu erau lăsaţi în nebăgare de seamă, ci erau poftiţi de prieteni pe la gazde spre a se infrupta din belşug cu glume spirituale, zicători cu mai multe înţelesuri şi cu pilde pline de fineţea—humoristică a sufletului ţăranului nostru român. Cu aceiaşi dragoste erau trataţi şi feciorii basarabeni de către fruntaşii

rtansnistrieni, atunci când aveau ocazia să devină oaspeţii unei zile a hramului sătesc.

Şi slavă domnului, că sate moldoveneşti pe malul stâng al Nistrului sunt tot atât de numeroase ca şi pe cel drept. Dar nu numai feciorii, candidaţi la însurătoare, petreceau în asemenea împrejurări. Gospodarii în putere, patronaţi de moşnegi, formau adevărate companii.

Iar în ziua de Sf. Vasile urăturile adolescenţilor treceau fără nici o greutate de pe un mal pe altul. Când însă seceta stepelor ruseşti se năpustia uneori şi asupra satelor înşirate pe ambele maluri ale Nistrului, moldovenii transnistrieni nu mureau de foame ca astăzi. Numeroase familii de prin acele sate se îndreptau spre inima Basarabiei; alţii ajungeau tocmai la Prut şi cu braţele vânjoase îşi câştigau pâinea de toate zilele, spre a putea întâmpina la vetrele lor şi bătaia crivăţului de iarnă. Moldovenii de peste Nistru nu se avântau în largul Rusiei, spre a-şi uşura la nevoie existenţa, fiindcă în majoritatea cazurilor nu cunoşteau limba rusescă, după cum încă şi acuma cei mai mulţi n'o cunosc; iar moldovencele transnistriene se temeau de muscali, aşa după cum aveau groază de dânşii şi moldovencele basarabene sau cele din vechiul regat, atunci când muscalii invadau ţara cu război, fie ca pretinşi aliaţi sau ca duşmani pe faţă. Dar legătura dintre românii transnistrieni şi basarabeni nu slăbea, sub toate aspectele vieţii, nici în anii de belşug. O serie de orăşele aşezate faţă în faţă pe ambele maluri ale Nistrului, pornind dela Hotin şi până la Cetatea-Albă, întreţineau un schimb foarte viu de legături comerciale cu tot felul de produse agricole şi industriale. Acest schimb se făcea în limba moldovenească şi comercianţii mai de seamă, de obicei evrei, concentrând prisosul de produse, mai ales agricole, în cantităţi mai mari, erau nevoiţi să cunoască limba moldovenească, sau să întreţină experţi moldoveni în reţeaua lor comercială. Tighina şi Tiraspolul erau oraşele cele mai însemnate în privinţa concentrării produselor de tot felul, fiind legate prin cale ferată cu cele mai îndepărtate centre economice şi comerciale ale Basarabiei şi Transnistriei. Cea mai mare suburbie a renumitului port Odesa şi astăzi îşi menţine numele de „Moldovanca".

Insă oraşul cel mai apropiat de capitala Basarabiei era Dubăsarul, situat pe malul Nistrului, la o depărtare de 45 km. de Chi-

şinău şi legat prin comuna Criuleni cu o şosea, care pe timpul acela era foarte bine întreţinută. Din punctul de vedere comercial, Dubăsarul rivaliza cu Orheiul, care de asemenea e legat de Chişinău, prin bifurcare de aceiaş şosea şi se găseşte tot la o depărtare de 45 km. de capitala Basarabiei. In Dubăsar erau pe vremuri cei mai buni fierari moldoveni.

Se trimiteau căruţe noi, bine legate şi uşoare, cu melodioase sunete metalice în şiraguri de câte 40 exemplare, nu numai la iarmaroacele din Chişinău, dar mai ales la Orhei, Bălţi şi tocmai la Ocniţa. Mulţi români transnistrieni de prin satele din împrejurimile Dubăsarului se ocupau exclusiv numai cu cărăuşia, dată fiind lipsa de căi ferate în această regiune. Majoritatea dintre ei ţineau cea mai intensă legătură de transport cu capitala Basarabiei, de oarece Chişinăul, prin cotiturile Nistrului, se apropie simţitor de unele sate transnistriene. Astfel satul Coşniţa, ce stă în faţa Vadului Vodă şi a Dubăsarilor vechi de pe malul basarabean, se găseşte la o distanţă numai de 18 Km. de Chişinău. Comerţul cu cai era considerat ca cel mai rentabil. Satul Lunca, din marginea oraşului Dubăsar, excela prin astfel de „liveranţi", adică negustori de cai, căci aşa se numiau cu mândrie comercianţii moldoveni de soiul acesta. Negoţul cu vite, cu cereale, tutun, fructe de tot felul şi chiar cu vin a contribuit foarte mult la întărirea numeroşilor gospodari de prin satele moldoveneşti de peste Nistru. De aceia şi astăzi comuniştii luptă din răsputeri pentru distrugerea „culacilor" moldoveni incapabili, după expresia bolşevicilor, de a înţelege doctrina sovietelor. Se ştie că în ultimul timp întreaga massă moldovenească din R.S.S.A.M. suferă cele mai grozave prigoniri din partea autorităţilor sovietice, fiind considerată ca cea mai refractară tuturor întreprinderilor comuniste.

Fruntaşii basarabeni totdeauna au dat o mână de ajutor românilor transnistrieni, mai ales la revendicările lor cu caracter naţional. Când primele valuri ale revoluţiei ruseşti au rupt lanţurile robiei despotismului ţarist şi intelectualii basarabeni zămisleau unirea Basarabiei cu Patria Mamă, ecoul acesta numai decât a ajuns şi pe la vetrele moldovenilor transnistrieni.

Câţiva ofiţeri moldoveni din armata ţaristă descompusă, unindu-se în cuget şi simţiri cu o mână de învăţători de inimă de pe malul stâng al Nistrului, au început să colinde călări prin satele

moldoveneşti, dând alarma de redeşteptare naţională. Glasurile unor bătrâni înţelepţi sau ale unor tineri încercaţi, care au văzut multe cu prilejul războiului şi ale revoluţiei, la început păreau răzleţe şi rari, dar mai pe urmă au dat naştere la o adevărată mişcare populară în care intelectualii au avut un rol activ de îndrumători. Primele semne de trezire au fost de natură religioasă, apoi au urmat revendicări politice şi un început de activitate naţional-culturală. Izvorul suprem de inspiraţie şi de întărire sufletească în aceste revedicări se revărsa asupra moldovenilor transnistrieni, în mod natural, numai şi numai din partea fraţilor basarabeni, superiori celor de peste Nistru prin personalităţile ce au luptat zeci de ani în astfel de revendicări naţional-culturale şi politice. In adunarea naţională a românilor transnistrieni, ţinută la 17 Decembrie 1917 în oraşul Tiraspol, odată cu participarea delegaţilor din toate orăşelile şi satele întregului judeţ, cu delegaţii din partea zemstvoului judeţean, din partea asociaţiunilor locale, au mai participat şi delegaţii din partea Sfatului Ţării din Chişinău în frunte cu vice preşedintele. Norocul a făcut ca să participe şi câţiva ziarişti români dela gazeta „Ardealul" în frunte cu directorul redacţiei. [1])

Adunarea a primit cu o bucurie nespusă steagul naţional din mâinele delegaţilor Sfatului Ţării.

In adunarea naţională a transnistrienilor s'au hotărât în mod pozitiv toate punctele din chemarea la congres şi anume: predica şi serviciul religios să se facă în limba moldovenească, şcoala moldovenească de psalţi, predarea limbii moldoveneşti în seminarul de preoţi din Odesa, un Arhiereu moldovean pentru transnistrieni cu scaunul episcopal la Tiraspol, şcoală naţională cu alfabetul latin, cu predarea istoriei şi limbii române în licee, înfiinţarea caselor şi a bibliotecelor de lectură naţională, apoi se mai cer sanitari, doctori şi judecătoei moldoveni sau care neapărat să cunoască limba moldovenească spre a se putea înţelege cu norodul. Dorul pentru cartea românească şi mai ales pentru slova moldovenească în biserică a fost atât de mare că un ţăran, aproape octogenar, Filimon Marian, scrie ziarului „Cuvântul Moldovenesc" din Basarabia în Mai 1917 următoarele. „Am de amu 76 de ani; ca mâine oi muri, da

[1]) Vezi darea de seamă asupra congresului moldovenesc de peste Nistru de Ghibu.

tot nu mă îndur să se stingă moldoveneasca. De-aşeia vă rog şi vă poftesc să nu-i uitaţi nişi pe Moldovenii de pe malul Nistrului şel din stânga, din gubernia Hersonului. Că toate satele pe malul Nistrului sânt moldoveneşti, da preuţii mai mult ruşi. Şi ni-i întuneric cu aşa slujire. Foarte ni-i săti de preuţi moldoveni şi nu-i avem; deşi sânt unii moldoveni, tot rusăşte şitesc. Mă rog să mă bucuraţi cu v'on răspuns bun la cererea me". [1])

Dar faţă de manifestările politice ale românilor transnistrieni din prima fază a revoluţiei ruseşti ceiace se făcuse pe terenul cultural pentru moldoveni era prea puţin. Bibliotecile româneşti organizate în pripă la Tiraspol, Odesa şi Kiev pentru studenţii şi ostaşii moldoveni aveau în vedere mai mult pe intelectuali. O pregătire a unui cadru de învăţători c'un început de cultură românească era un imperativ categoric. Pentru ţărani nu se realizase încă nimica din doleanţele exprimate la Congresul din Tiraspol. Cu timpul apoi se formează pe lângă asociaţia generală a învăţătorilor din judeţul Tiraspol o secţie moldovenească din 22 învăţători, care cere cu stăruinţă reprezentanţilor guvernului ucrainean, a lui Hatman Scoropadschi, naţionalizarea şcolilor primare din satele moldoveneşti. Ucrainenii, cari luptau pe viaţă şi pe moarte pentru desrădăclnarea şcolilor moscovite din cuprinsul Ucrainei, au aprobat cererea învăţătorilor moldoveni. Şi astfel în Iulie 1918, iniţiatorii revendicărilor naţionale din Moldova Ucraineană în număr de 20, cu autorizaţia din ambele părţi, trec Nistrul şi în Chişinău fac primele cursuri de cultură românească, cot la cot cu învăţătorii basarabeni. In toamna anului şcolar 1918 să deschid peste Nistru şcoli româneşti în cele mai mari sate moldoveneşti, cu cărţi şcolare aduse din Basarabia de către cursişti. Cu ajutorul conducătorilor culturii din Basarabia se începe peste Nistru şi organizarea bibliotecilor populare. In oraşele Dubăsar şi Grigoropol, precum şi în satele Lunca, Coşniţa, şi Molovata s'au jucat şi piese de teatru, mai ales din V. Alexandri. Dar valurile roşii dela Leningrad, ajungând până la Nistru şi Marea Neagră, au înghiţit multe suflete eroice...

Nu puţini moldoveni transnistrieni s'au înecat în sânge numai prin faptul că au vroit să-şi apere casa şi femeile... Din cei cari

[1]) Vezi broşura „Românii de peste Nistru" de V. Harea.

s'au aruncat în Nistru, căutând salvarea pe malul drept, numai câţiva au avut fericirea să scape cu viaţă; cei mai mulţi însă s'au dus la fundul râului blestemat, iar massa mare a moldovenilor transnistrieni, în număr de peste jumătate de milion, şi astăzi se zbate în iadul dictaturii sovietice, distrugerea de biserică, de familie şi dragoste de neam.

Şt. Balan

CODRULE, MĂ 'NTORC LA TINE.

Printre pomi tae cărarea
Drumul până la pârău,
Pomii ninşi scutură floarea,
Şi-i pe vale-un curcubău.

Câmpul e ţesut cu pânza,
Brazde 'n soare strălucesc, —
Vântu 'ncet clatină frunza,
Pe crengi vrăbii ciripesc.

Stoluri lungi de păsărele
Peste codri trec în zbor,
Din frunziş es viorele,
Cucii 'n luncă ţin sobor.

Codrule, mă 'ntorc la tine,
Căci de când tot rătăcesc
N'am găsit în larga lume
Loc mai bun să m'odihnesc.

Al. Z. Uşurelul

(Din „Spice de pe mirişti").

Duşmanii.

(Poem).

Femeea sta pe marginea unei stânci de granit.

Sus pe cer strălucea soarele, iar jos la picioare se alintau valurile mării.

Lumea era departe. Femeea era ferită de privirile curioase, de zgomotele dezacordate de toate zilele, era singură cu cântarea valurilor şi pustietatea stâncilor.

Adierea răcoroasă a mării îi mângâia corpul desăvârşit, învăluit numai în mătasa aurie a părului lung şi razele dulci o sărutau fierbinte.

— „Sunt fericită! Sunt cea mai fericită creatură din lume", — îşi zicea ea în sine, privind mândră nemărginirea mării.

„In fiinţa mea sunt concentrate toate darurile preţioase!.."

„Iubirea din inima mea este izvorul tuturor bucuriilor!.."

„Bunătatea sufletului meu este originea fericirii pe pământ!.."

Dar ceva mai la o parte, în muşchiul moale al unei pietre reci, din crăpătura căreia curgea un pârăuaş argintiu, demult sta strâns în ineluş şarpele, uimit de strălucirea corpului femeii, alb, liber de greutatea vestmintelor,—urmărindu-i cu atenţie gândirea,

— „Mă iartă, doamnă, dar nu prea ai dreptate",— se auzi deodată ca de sub pământ vocea sfioasă a şarpelui.

— „Cum!? Cine eşti tu, care îndrăzneşti!? — strigă femeia ascunzîndu-se speriată în părul său bogat.

Dar, în aceeaş clipă, dete cu ochii de privirile batjocoritoare ale şarpelui şi se linişti.

— „Tu?" — zîmbi ea cu dispreţ.

„Te ştiu demult că eşti răutăciosul spirit al contrazicerilor".

„Ce voeşti acum dela mine?"

— „Nu voesc nimic. Am vorbit aşa numai din plăcerea de a vorbi".

— „Aşa!? Atunci priveşte-mă cât sunt de frumoasă şi zvârcoleşte te de invidie! Mă vezi?“ — şi femeea stătu dreaptă, înaltă ca un palmier tânăr, cu fruntea sus, mândră de puterea sa învingătoare.

„Vibrarea gingaşelor petale este imitaţiunea mişcării genelor mele, jocul razelor este zîmbetul meu, purpurul dimineţii îmi sunt obrajii şi eternitatea cerului e în ochii mei!

„Nu deosebeşti murmurul izvoarelor, freamătul frunzelor, ciripitul păsărilor de vorbele mele, concertul livezilor de cântecul meu!..“

Aşa vorbia femeea tare, convinsă de adevărul cuvintelor sale

— „Tu ai mai uitat ceva“ — îi şueră şarpele, ridicând şi el mai sus căpuşorul cu urechiuşele galbene.

— „N'am uitat nimic! Ştiu tot!“

— „Atunci mai adaogă: veninul nenorocirilor este limba mea, neruşinarea minciunii sunt buzele mele, lăcomia cânelui flămând viclenia şi ura pisicii lovite de bici, bezna perfidiilor, a răzbunărilor, a întunerecului e sufletul meu...“

— „Taci, nenorocitule! Eu sunt sublimă! Pentru mine mor eroi, se luptă popoare...

— „Aşa este, pentru tine curge sânge nevinovat, se fac crime...“

— „Pe mine mă cântă poeţii, mă pictează pictorii, mă sculptează sculptorii, eu sunt însăş arta..“

— „Tu porţi în tine originea răului, imboldul instinctelor animalice, tu eşti însăş desfrâul...“

— „Eu sunt Iubirea!“

— „Tu eşti egoismul“

— „Eu sunt creaţiunea cea mai inteligentă şi cea mai aproape de perfecţiune; citeşte cum mă descriu toate geniile lumii...“.

— „I-am citit şi am văzut că eşti lipsită de cel din urmă sentiment moral şi prin urmare eşti cea mai îndepărtată de perfecţiune.“

— „Nu-i adevărat: eu sunt mamă, mă sacrific pentru copilul meu...“

— „Da, tu nu te poţi lipsi de plăcerile ce le aduce un copil mamei sale în diferitele lui epoci, de aceea te sacrifici dar numai pentru „Copilul tău“, tu eşti laşă.

— „Atunci m'aş lipsi de copil...“

— *„Dar aceasta nu stă în puterea ta Nu-i poţi lua viaţa, cum nici nu i-o poţi da“.*

— *„Cum, răutăciosule, tu nu recunoşti nici bunătatea inimii mele?“*

— *„Recunosc, — zîmbi şarpele — răutatea ce scânteiază în fiecare nerv al tău.*

— *„Dece se spune atunci că cheia fericirii este în mâna mea?“*

— *„Se spune greşit. In mâna tă este sămînţa intrigilor...“*

— *„Vorbeşti aşa de necaz, nălucă urîcioasă, căci este imposibil să nu fi observat şi tu, că sunt regina lumii, ori unde m'aş afla, în palat sau în bordei.“*

— *„Adevărat! Am observat şi eu că până acuma ai rămas sclava prejudecăţilor îmbătrânite, a opiniilor greşite, sclava capriciului bărbătesc, ori unde ai fi, în palat sau în bordei. Tu..*

— *„Taci, spirit blestemat al contrazicerilor, taci!.. — strigă femeea în culmea enervării, acoperindu-şi faţa cu palmele ca să nu mai vadă ochii de şarpe.*

„Vai, sunt cea mai nefericită fiinţă din toate câte există pe pământ! — suspina ea acum cu capul plecat, dând voie lacrimilor argintii să curgă printre degetele frumoase.

Iar şarpele, foarte mulţumit de sine, se strînse şi mai mult în ineluş în muşchiul moale depe piatra umedă, privind cu mirare, cum de s'au putut concentra toate izvoarele răului în această creatură splendidă ce-ţi farmecă ochii.

Elena Dobroşinschi.

Să ştiţi: de nu veţi ridica
Din sânul vostru un Prooroc,
In voi viaţa va seca.
Zadarnic soarta veţi ruga,
Căci scoşi veţi fi atunci din joc,
Şi-ţi rămânea făr 'de noroc.

† Al. Mateevici

(Din poezia „Basarabenilor“).

Amintirea

Azi am trezit, în gândul meu, trecutul
Şi te-am găsit, — nici nu ştiam de tine, —
Ca pe-un sălbatec fruct de mărăcine,
Unde urzea 'ntâmplări necunoscutul.

Scânceai abia, — de milă sau de frică ? —
In asprul timp aşa de greu uitată,
C'am tresărit hipnotic deodată
Şi-am rupt lumina 'n ochi ca o panglică.

Căzui ca'n plâns pe-o urnă cu cenuşă
Cu doliul ros al visului grămadă,
Când ai deschis la suflet largă uşă
Şi-ai spart fereastra 'n aer de livadă.

Loviră noi zefirii în petale,
De-au tremurat luminile răsfrânte ;
Tăcerea veche sta să se prăvale,
Cuvântul proaspăt jinduia să cânte.

Şi ai urcat din profunzimi surpate
Şuvoae calde viaţa care-a fost,
Ca o albină, aripi încărcate
Cu băgăţia 'ntregului ei rost.

Dar unde-a fost nădejdea mea cea mare
Să se stârpească chiar de urma ta,
Să-şi cearnă rămăşiţele pe zare,
In plasa tainei care te purta !

Un stol de gând a însurit lumina
Şi-a prevestit zădarul pentru noi,
Stingând cu ură timpul înnapoi,
Turnând, amestec, sufletul cu tina.

Deacuma tu poate-ai căzut de veci,
Cu amintirea frântă ca'ntr'o raclă,
In funduri, ca'ntr'un pod cu lilieci,
In care nu s'aprinde nici o faclă.

L. Andriu
Chişinău

Orheiul în Ianuarie 1918.

Armată moldovenească!.. Abia un an în urmă, cine dintre basarabeni îndrăznea să se mai gândească la aşa ceva ?

Numai fiii Basarabiei, luptători pentru cauza naţională românească — unii cu nume cunoscut, alţii ascunşi, anonimi...

Numai un mănunchi restrâns de visători, grupaţi în jurul gazetei şi revistei „Cuvânt Moldovenesc", conduse de D-l Halippa... Când am sosit de pe front părăsind Regim. 490 rusesc din Reni, care nu vroia să execute ordinele Sfatului Ţării de a elibera pe ostaşii moldoveni, Chişinăul avea deja Regim. 1 Moldovenesc complect.

După cîteva zile de serviciu în Sfatul Ţării, care dispunea de soarta noastră, am primit ordinul să plec la Orhei, unde pe cale de organizare era Regim. II Moldovenesc Orhei de sub comanda colonelului B-l.

In Orhei exista mai demult aşa numita „cohortă moldovenească", a cărei soldaţi şi ofiţeri nu erau obligaţi să fie numaidecât băştinaşi ai jud. Orhei

Judeţul se zbătea în frământări revoluţionare. Ciomagul ţărănimii năcăjite era îndreptat în contra boerilor moşieri şi în contra mănăstirilor.

Cohorta Moldovenească era răspândită prin tot judeţul, stăruind să menţină ordinea şi să oprească jafurile de la moşieri şi mănăstiri.

De aceea, poate, această unitate — deşi a noastră, moldovenească, — era privită de populaţie cu ochi răi. La mănăstirea Curchi o parte din aceşti soldaţi şi ofiţeri cu mare greutate au scăpat ne ucişi de jăfuitori.

De aceea, poate, şi nouă la început ne era greu să facem treabă.

In oraş, ici-colo, mai hoinăreau încă soldaţi ruşi. Incă nu erau desfiinţate complect nişte resturi din marile depozite de muniţiuni şi alimente ale câtorva regimente ruseşti.

Am moştenit această avere cam cu forţa, dar şi cu oarecare regulă de predare şi primire, cu formalităţi. Colonelul s'a pus iute pe lucru. Soldaţi şi ofiţeri soseau din toate părţile şi toţi băştinaşii din jud. Orhei.

Cei mai mulţi erau cunoscuţi oraşului. Doar înainte de armată veneau în contact cu negustorii atât de des. Chiar soldaţii şi ofiţerii—unii din acelaş sat—se cunoşteau bine între ei.

Comandând compania III-a, stăruiam ca soldaţii să se poarte bine cu populaţia. Zic „stăruiam", fiindcă ordinele nu prea mergeau.

Armatele ruseşti a 6-a şi a 4-a—erau deja în complectă dezorganizare, erau bolşevizate şi tocmai din ele ne soseau cei mai mulţi ostaşi moldoveni, care trăiseră deja în regimul de libertate, cu comandanţii aleşi de soldaţi, cu ofiţeri fără galoane, cu comitete soldăţeşti de control asupra ofiţerilor etc. etc...

Colonelul, însă, cerea disciplină, după cum se cuvine să fie într'o armată sănătoasă.

Am venit de pe front fără galoane. Aici imediat s'au restaurat galoanele ruseşti, dar cu o cordea tricoloră românească în curmeziş.

Sus, pe clădirea de lângă actuala fântână arteziană, fâlfâia steagul roşu pe sediul Sovietului de soldaţi, muncitori şi ţărani. Comisar al oraşulni era P-che.

Ciocniri serioase între Soviet şi armata noastră nu erau. De fapt, nu erau legături vizibile între aceste două organizaţiuni. Oraşul era în mâinile armatei. Cazarme nu existau.

Noi, ofiţerii, am împărţit oraşul în sectoare de incvartiruire a soldaţilor după companii. Populaţia nu se opunea la găzduirea soldaţilor, mai ales când nu ceream nici un fel de contribuţiuni, decât camera de dormit fără nici o plată.

Regimentul avea magazie de alimente, care se distribuiau la companii. Fiecare companie trăia aproape independent, având bucătărie proprie. Nu se mânca mămăligă. Lemne de foc aduceau soldaţii, desfăcând linia de şanţuri, construită de Ruşi împrejurul oraşului. Pentru diferite cheltueli... de unde eram să luăm bani ?

Timpul avea grijă. Pe câmp hoinăreau o mulţime de cai, părăsiţi de armata a 4-a rusească. Populaţia încă tot se mai temea să fure din aceşti cai ruseşti. Echipe de soldaţi de ai noştri erau însărcinate cu prinderea acestor cai, cari se vindeau prin licitaţie publică în oraş. Cu banii rezultaţi de la licitaţie se întreţinea armata noastră, fiindcă de la Sfatul Ţării nu prea veneau fonduri.

Vânzarea cailor mergea bine, deoarece animalele erau istovite de pe front şi nu trăiau decât o săptămână-două — şi ţăranul trebuia să-şi cumpere alţi cai pe un preţ mic de licitaţie.

In acest timp s'a desfiinţat şi cohorta jud. Orhei, care nu mai avea nici un rost şi a cărei avere a trecut toată la noi.

In aparenţă organizarea regimentului mergea bine. Dar numai în aparenţă. Cu toate că de acuma aveam şi comandant de batalion şi cancelarie şi ordine în toată regula, ofiţerii superiori scăpaseră din vedere că soldaţii, deşi moldoveni, erau adânc pătrunşi de ideile libertăţii.

Ofiţerii noştri superiori, 2—3 câţi erau, nu veneau în contact direct cu soldaţii niciodată şi din cancelaria lor nu pricepeau ce venin otrăvitor clocotea în inima soldaţilor.

— Ofiţerii sunt pentru vechiul regim! tot mai des auzeam şoptindu-se printre soldaţi.

Ziua făceam instrucţii pe câmp, iar noaptea... soldaţii se duceau pe acasă şi de la o seamă de vreme fără nici un permis. Nu dezertau de tot, doar a doua zi îi aveam la apel.

Ducându-ne la câmp şi întorcându-ne, cântam numai cântece moldoveneşti.

Insă adeseori făceam şi teorie în sala „Şcolnic".

Aici ar fi trebuit să vină şi să asiste şefii noştri militari măcar odată şi atunci s'ar fi convins prin ce greutăţi treceam noi, ofiţerii inferiori.

In Chişinău funcţiona încă un fel de stat major, aşa zis „frontotdel" al armatelor ruseşti bolşevizate, un focar, a cărui raze ascunse pătrundeau prin diferite mijloace în armata noastră.

Nu dormea, probabil, şi Sovietul din Orhei. Terenul pentru ideile comuniste era la noi destul de prielnic, pentrucă, după cum am spus, în armata noastră se cerea disciplină, ca şi în fosta armată ţaristă, ceea ce nu se mai putea face acuma şi numai nişte

oameni, cari încă nu cunoşteau timpurile, puteau să-şi mai închipue că ruinile se vor restaura..

In sala de teorii citeam uneori soldaţilor ordine şi gazeta „Sfatul Ţării".

— Jos cu boerii! strigau soldaţii uneori. Sfatul Ţării trebueşte să ţină cu noi... Nu vrem boeri. Colonelul e boer, vrea galoane.

Cu mare greutate am reuşit să-i conving pe soldaţi că Sfatul Ţării este al nostru, al tuturora şi niciodată nu va restitui boerilor moşiile expropriate pentru norod.

Intr'o bună zi ne-am trezit şi cu comitete soldăţeşti din 12 oameni, aleşi de toată compania. Comitetul conducea de acuma înainte gospodăria companiei şi supraveghea pe ofiţeri.

Raporturile dintre soldaţi şi ofiţeri deveneau tot mai rele şi numai datorită blândeţei şi spiritului de înţelegere a timpului menţineam în compania mea raporturi bune. In alte companii era o fierbere ascunsă în contra unor ofiţeri, pe care mulţi din ei nu o vedeau...

O ironie a soartei!... Peste o sută de ani moldovenii au fost asupriţi de ţarismul rusesc şi acuma, când jugul căzuse, când ei erau stăpâni pe ţărişoara lor, pe Basarabia, iaca... nu se pot astâmpăra, nu o pot stăpâni...

Furia ţărănimii în contra moşierilor şi ciocoilor era prea mare ca să fie înăbuşită prin bună înţelegere.

Nouri negri se îngroşeau tot mai mult pe orizontul Orheiului şi chiar deasupra întregei Basarabii, pentru că soldaţii ruşi şi mulţi chiar dintre moldoveni agitau poporul.

Revoluţia la noi încă nu era sfârşită.

Şi atunci ne trebuia o eşire numai decât: ori să intrăm în războiul civil împreună cu întreaga Rusie, ori să ne alipim de România, realizând visurile de atâţia ani...

Şi în baza principiului de autodeterminare, înscris pe steagul libertăţii, Basarabia s'a alipit la ţara-mamă, cu gânduri sincere şi cu speranţe că va trăi mai bine. Tot atunci auzim că vine armata românească. Venirea ei a fost tocmai la timp.

Insă resturile armatei ruseşti au încercat să se opună. O delegaţie rusească din Chişinău a sosit imediat în Orhei şi a convocat o adunare a orheienilor şi mai ales a soldaţilor noştri, în ac-

tuala sală a tribunalului Orhei. Această delegaţie a stăruit foarte mult să ne convingă a lupta în contra fraţilor — români. Să luptăm chiar cu armele.

Dar chemarea demagogică a Ruşilor nu mai avea nici un rost, pentru că, chiar dacă o parte din soldaţii noştri ar fi admis lupta, era o nebunie să pornească în contra armatei regulate.

In acest sens vorbeşte — cu dese întreruperi — un orator, probabil orheian, care stărue să mai dovedească că Ruşii ne cheamă să luptăm pentru interesele lor. Or moldovenii au alte interese.

— Cu toţii suntem bolşevici! răcnesc câţiva soldaţi din sală. Vreţi să ne vindeţi boierilor?...

Mulţimea s'a repezit la orator să-l bată, dar a fost scăpat pe uşa loturalnică.

— Moldoveni! răsună în acest moment glasul puternic al comisarului P-che pe limba moldovenească. Treziţi-vă, deschideţi ochii... Vin fraţii noştri. Ce legătură este cu boierii?...

Dacă P-che este viu, aceste câteva cuvinte ale lui, pe care nu le-am uitat, îi vor aduce şi lui aminte de acel moment eroic şi frumos, când chemarea lui a făcut să nu se ia nici o hotărîre. Delegaţia rusă nu a putut face nimica.

Astfel, zilele treceau în frământări sufleteşti pe cât de frumoase, pe atât de chinuitoare. Ce va fi peste un ceas, ce va fi la noapte, mâine ?

Doar aveam veşti triste că armata română pe alocuri întâmpină greutăţi. Veşti, una mai rea decât alta, că cutare sau cutare sat s'a opus la ocupaţie. Se dau lupte, ca pe front... Ba, că şi noi o să primim ordin de bătaie... Dela cine?...

Furtuna a trecut degrabă. Intr'o zi, când tocmai compania mea era de serviciu şi eu distribuiam patrulele dinaintea cancelariei, de pe str. Târgului, se apropie de noi o patrulă de cavalerie românească.

Inaintau încet şi cu mare băgare de seamă, mai ales când ne-au văzut înarmaţi.

Atunci le iese înainte un subaltern al meu — ofiţerul de serviciu Gh-ş — şi le spune:

— Bine aţi venit, fraţilor!... Puteţi merge înainte fără nici o grijă.

Din urmă venea armată mai multă şi peste câteva ceasuri oraşul a fost ocupat fără nici o rezistenţă.

Santinelele mele şi patrulele, care erau postate în oraş, au fost înlăturate şi înlocuite de soldaţi români.

Procedeul ne cam supărase, fiindcă santinela nu avea dreptul să părăsească postul. Dar imediat ne-am dat seama că ambiţiile sunt de prisos, pentru că armata noastră locală de acuma înainte nu mai avea nici un rost.

Totuşi ea n'a fost desfiinţată imediat. S'a făcut un fel de conlucrare între noi şi armata română, care, probabil, nu avea încă destule forţe ca să-şi ia toată răspunderea situaţiei.

Incă mai făceam instrucţii, dar fără tragere de inimă; pentru ce să mai năcăjim oamenii, dacă soarta-i hotărâtă?

Agitatorii secreţi, însă, tot mai instigau pe soldaţii noştri în contra ofiţerilor, dacă nu reuşeau în contra Românilor.

Următorul fapt caracteristic pentru acel moment istoric.

Intr'o dimineaţă mă duceam, ca de obiceiu, la cancelaria companiei ca să rezolv hârtiile şi de acolo să ieşim la instrucţie pe câmpul liber de lângă spital.

Mergând, observ o mare adunare de soldaţi pe acest câmp. Ce să fie? Să iasă soldaţii fără noi la instrucţie? Sau vre-o inspecţie ?...

Indată îmi iese înainte o delegaţie de soldaţi, care pe un ton hotărât şi îndrăzneţ mă invită la adunare. Intreb, dacă mai sunt ofiţeri şi mi se răspunde că sunt mulţi.

M'am dus. Nu era nici un ofiţer.

— Noi vrem dreptate, începură să strige soldaţii. Colonelul vrea să ne aducă la regimul vechi. Să-l dăm afară, să-l facem bucătar de regiment. Să alegem pe cine vrem noi comandant...

Inzadar am încercat să părăsesc adunarea. Ameninţările soldaţilor deveneau tot mai grele.

— Noi suntem mulţi! Continuau să strige agitatorii. Nu ne temem de aceşti câţiva Români. Să mergem la magazia de arme, s'o spargem şi să luăm toate cartuşele.

Aci trebuie să recunoaştem că colonelul par'că a prevăzut lucrurile. Incă dela naşterea regimentului nu li se dădeau cartuşe soldaţilor.

Acuma mă gândeam, că o vărsare de sânge este inevitabilă. Cum să procedez? Care-i ieşirea?

Trebuia un sfat şi o îndrumare imediată. In zece minute s'a făcut totul. Le-am spus soldaţilor să nu pună mâna pe arme. Să se aleagă mai bine o delegaţie — câte 2 oameni din fiecare companie, care să se prezinte colonelului şi să-i expună doleanţele. Soldaţii să fie cuminţi şi să meargă în oraş cu cântece şi în ordine, par'că ar veni de la instrucţie... Să se ducă la ofiţerii lor.

Iar eu cu compania mea am rămas pe câmpul de exerciţii.

Trista veste despre meetingul regimentului a pătruns, probabil, până la colonel, dar cam târziu şi cu totul denaturată, mai ales despre rolul meu.

In timpul exerciţiilor observăm că au venit pe câmp vre-o câteva plutoane româneşti, cu puşti şi mitraliere, răspândindu-se în linie de bătaie în contra noastra.

Natural că şi eu şi soldaţii ne-am îngrijorat foarte mult. O greşeală putea să se facă. Totuşi nu admiteam că vor trage în noi fără nici o socoteală, mai ales când eram fără arme.

Am făcut cu soldaţii câteva marşuri încolo, încoace, cu frumoase cântece moldoveneşti şi ne-am îndreptat spre case. Românii neau făcut drum. Făceau şi ei instrucţii, văzând că nu este nici un pericol. Ne-am oprit puţin lângă dânşii, am făcut cunoştinţă cu ofiţerii, apoi ne-am despărţit prietineşte, lăsându-i să facă instrucţii mai departe.

Am primit pe urmă aspre observaţiuni de la superiorii mei. Inzadar stăruiam să le explic că prin strategia mea am evitat o vărsare de sânge şi astfel am rupt o pagină ruşinoasă din istoria regimentului şi dacă aceşti oameni trăesc, eu cred că, citind aceste rânduri, vor recunoaşte măcar acuma că i-am scăpat dela moarte sigură, indiferent de convingerile mele politico-sociale.

Delegaţia soldaţilor a fost, bine înţeles, arestată.

Companiile se desfiinţau treptat şi pe măsură ce soseau forţe româneşti.

Armata română trebuia să ajungă până la Nistru şi cu cât înainta mai departe, cu atât rezistenţa unor sate era mai mare, întrucât veneau ajutoare de la Ruşi.

O echipă de ofiţeri ruşi, care au scăpat de furia soldaţilor, refugiindu-se în Orheiu, în satele vecine, pe la moşieri, s'au angajat

pe atunci să plece din Orhei pentru a lupta pe frontul dela Cinişeuţi în contra bolşevicilor.

Au scăpat cu fuga...

Armata română, însă, nu a dat înapoi. Având Orheiul ca bază de alimentaţie, ea a învins cu încetul şi cu mari sacrificii toate greutăţile din calea spre Nistru.

Oamenii din regimentul nostru s'au dus pe acasă, pentru a lua parte la moşiile boiereşti, expropriate de Sfatul Ţării; iar noi, ofiţerii, ne-am pus în serviciul culturii, a naţionalizarii şi a înfrăţirii, care merge până astăzi atât de greu din cauză că interesele noastre basarabene au fost prea mult neglijate.

D-r T. Vicol

COLIBA *)

de Rabindranath Tagore

Treceam singur pe drumul câmpiei, în timp ce soarele îşi ascundea, ca un avar, ultimele rămăşiţi de aur.

Lumina zilei se scufunda adânc, tot mai adânc, în întunecime, iar câmpia văduvită, cu imaşurile în paragină, dormea tăcută.

Deodată se ridică spre slavă glasul ţiuitor al unui copil. El străbătu nevăzut întunericul, lăsând urma cântecului său peste liniştea înserării.

Coliba lui era în sat, la capătul şesului singuratec, în dosul lanurilor de trestii de zahăr, ascunsă în umbra bananilor şi a mlădioşilor palmieri de Areca, a nucilor de kokos şi a copacilor negri-verzi ce rodesc fructe de pâne.

Mă oprii o clipă în lumina stelelor, în mijlocul drumului meu însingurat, şi văzui întins înaintea mea pământul amurgind, cu umilele şi numeroasele sale colibe, cu leagăne şi crivate, inimi de mamă şi opaiţe licărinde, şi vieţi tinere, voioase de o bucurie care nu ştie ce datorează lumii.

Traducere de **Al. Terziman**

---

*) Din volumul apărut: „Mama şi copilul".

Ursul fermecat [1].

TABLOUL 5.

(Pădure sub zăpadă. In hruba piticilor. Piticii cântă.)

Suntem pitici, micuţi şi darnici,
Intotdeauna iuţi şi harnici.
De n'am fi noi, ar fi o jale
Pe-ale pădurii animale;
Noi grijuim fără'ncetare
Ca ele s'aibă de mâncare...
Când viforul, cu mâni de vânt,
Doboară pomii la pământ,
Copacii mici noi îi ferim
Şi voiniceşte-i sprijinim...
In anotimpul iernii sure
E-atâta lucru în pădure,
Că n'avem nici măcar o tihnă
Pentru mâncare şi odihnă.

Barbăcot: (scoţând limba) *Imi arde limba: asta-mi zice*
Că oaspeţi vom avea aice...

Statupalmă: (scărpinându-se în picior) *Mă gâdilă pe sub călcâi:*
Se vede că sânt oameni răi...

Strâmbălemne: (clipind des) *Imi umblă furnicări prin pleoape:*
E semn că sunt pe-aici, pe-aproape...
(Intră mama vitreagă şi Safta)

Mama vitregă: *Da, în sfârşit, suntem aici...*
Sunt ei, piticii... Hei, pitici!
Bondoci pociţi, cu bărbi sihastre!

[1]) Fragment din piesa populară cu acelaş nume.

Hai, scoateţi darurile voastre...
Să-mi daţi parale, un sipet plin,
Mâncări alese, lapte, vin
Şi haine scumpe pentru trup,—
Alminteri bărbile vă rup...

Safta: *Eu vreau prinţesă să mă fac!*
Să mi daţi un prinţ gătit'n frac,
Palate, parcuri, aur, rochii,—
De nu, vă scuip şi vă scot ochii...

Piticii: (pe rând)

— E tot ce cereţi?
— Foarte bine!
— Intr'un minut veţi căpăta
Aceia ce vi se cuvine...
— Puţin doar vă veţi depărta...
(Amândouă pleacă)
— Mai mergeţi... mai... opriţi la stiva
De lemne, lângă pomul frânt...
Norocul vostru astfel fi va
Cum inimile voastre sânt...

Barbăcot: *Fiindc'au avut viclene limbe,*
Pe dată'n lupi să se preschimbe...

Statupalmă: *Fiindcă au fost lacome, fudule,—*
S'alerge veşnic nesătule...

Strâmbălemne: *Fiindcă au făcut atât de rele,*
Să fugă toţi scârbiţi de ele...

(Mama vitregă şi Safta, prefăcute în lupi, urlă în depărtare)

Piticii: (în cor) *Uscate, slabe, ca un deget*
Şi hărţuite fără preget,
Prin larga lume să fugiţi,
Ca astfel să vă pocăiţi...

Barbăcot: *Destul cu aspra judecată.*
Ne vine ursul mult iubit;

De el cu drag alăturată,
Păşeşte calm şi liniştit,
Lili, iubita lui mireasă,—
Şi faţa lor e-aşa voioasă...

Piticii: (pe rând)

— Ne bucură că aţi sosit!
— V'am aşteptat!
— Bine-aţi venit!

Ursul: *Iubiţi pitici, mă duc în pripă...*
Pe Lili sunt silit o clipă
S'o las la voi... Eu plec voios,
Bârlogul meu întunecos
Să-l dichisesc cum m'oi pricepe;
Pe urmă nunta va începe...
(pleacă)

Barbăcot: *Vorbeşte, gingaşă copilă:*
Desigur, ursul, fără milă,
Cu forţa te-a adus aci...

Lili: *De bună voia mea veni;*
El foarte-amabil s'a purtat.
Destinul lui m'a 'nduioşat
Şi-am mers cu el, să fac ce-oi face,
Să-l scap de vraja'n care zace...

Piticii: *Inseamnă că e izbăvit*
De blestemul în care zace
De-atâţia ani înlănţuit...

Statupalmă: *Lili, ia uită-te încoace!*
Cuvintele ce-ai pronunţat
Din vrajă l-au descătuşat..

Prinţul: (n strae fastuoase)
O, Lili, salvatoarea mea!
Aceasta e răsplata ta!
(Ii pune o coroană pe cap)

Lili: *Nu m'aş fi aşteptat vre-odată*
Ca eu, o biată mică fată,
Să dau de-atât de mult noroc...

Piticii: (pe rând)
— E mult?
— Ba nu e mult de loc!
— Copii cuminţi, cu gând curat...
— Ce merg la şcoală regulat...
— Şi-ascultă pe părinţi mereu...
— Acei ce cred în Dumnezeu..
— Sunt milostivi...
— Nu spun minciuni...
— Intr'un cuvânt copiii buni!
— Acei cu suflet românesc!
— Cu dor de ţară...
— Ce iubesc
Pe înţeleptul nostru rege!

Toţi: *— Aceşti copii, se înţelege,*
De noi, piticii, sunt iubiţi:
Dau de noroc, sunt fericiţi...

Servitorul: *Cu bine totul s'a sfârşit.*
Virtutea iar a biruit,
Adeverind povestea veche...
(aruncă cuşma în sus)
Trăiască tânăra pereche!

Toţi: *Trăiască tânăra pereche!*

(Marşul muzicii. Toţi părăsesc scena în figuri de balet.)

Al. Terziman

Problema creditului şi cooperaţia agricolă

Organizarea creditului, sau concentrarea în mai puţine instituţiuni a cererii de credit şi a liberei depuneri a mijloacelor băneşti disponibile a depunătorilor, este de dată recentă.

Afacerile de credit dintre diferite gospodării izolate existau încă din timpurile vechi.

In timpul gospodăriei integrale închise, desvoltarea creditului a avut loc mai mult pe terenul consumului, iar în sfera de activitate a producţiunii o deosebită însemnătate a avut creditul mărunt pentru micii agricultori şi arendaşi în vederea cumpărării de vite de muncă, unelte agricole, seminţe etc.

In localităţile unde se concentra comerţul, afacerile de credit legau un cerc mai mare de persoane şi acolo mai întâi s'a simţit nevoia de organizare.

In asemenea localităţi, încă din timpurile vechi se iveau întreprinzători, care prin activitatea lor căutau să uşureze rulajul comercial, îndeplinind unele operaţiuni asemănătoare cu operaţiunile băncilor moderne.

Pentru o mai bună clarificare a acestei probleme de mare importanţă rugăm să ne fie îngăduit de a face şi o scurtă privire asupra fazelor de organizare a creditului dela începuturile cele mai îndepărtate şi până astăzi, făcând aceasta în mod cronologic după datele pe care le posedăm.

In veacul al VIII înainte de naşterea lui Isus Cristos în *Babilonia* erau persoane care făceau plăţi băneşti din ordinul clienţilor săi, primeau mărfuri în comision, primeau depuneri spre fructificare, făceau împrumuturi pe amanet etc.

In Grecia în veacul al IV înainte de Cristos se găseau persoane care făceau oficiu de casier pentru depunători şi în afară de acestea se mai găsesc şi zarifi, persoane care se ocupau cu schimbul şi stabilirea preţurilor la diferite monede ce circulau

pe piaţa din Athena. Tot la Athena se mai găsesc case mici de schimb şi de împrumut, cari făceau împrumuturi mărunte pe termene scurte, pe amanet. La rând cu băncile particulare se mai aflau întreprinderi bancare organizate pe baze de tovărăşii şi instituţiuni de stat pentru satisfacerea creditului. Toate acestea erau în strânsă legătură cu o direcţiune financiară generală.

La Roma, cu puţin mai târziu, în veacul al III-lea mai înainte de naşterea lui Cristos se ivesc aceiaşi întreprinzători de schimb ca şi în Grecia. Ei îndeplinesc, afară de operaţiunile pe care le făceau cei dela Athena, şi operaţiuni de lombardare, împrumuturi pe ipotecă şi de multe ori, în schimbul unui comision, făceau vânzări prin licitaţii.

Cu întreprinzătorii particulari din Athena şi Roma concurau bisericile (templele păgâne), care făceau împrumuturi din banii proprii şi din depunerile primite spre păstrare.

Instituţiunile de credit din Europa s'au desvoltat în urma caselor de schimb, care au avut larg teren de activitate în Italia în secolul al XIII-lea după naşterea lui Cristos, în urma marelui comerţ ce se făcea.

Mulţumită situaţiunii geografice ce avea Italia între Europa şi Orient, această ţară ia înaintea tuturor ţărilor în vederea desvoltării comerciale. Italia servea ca loc de schimb a tuturor mărfurilor aduse din Orient ce căutau şi aveau debuşeu pentru Occident. Aşa că pe pieţele italiene se concentrau diferite monede, fabricate din diferite compoziţiuni şi aliaje, printre cari de multe ori se găseau monede falşe şi stricate, care nu corespundeu valorii normale din cauza reavoinţei şi viçleniei celor ce se ocupau cu baterea monedei. Nevoia de schimb de monede, preţuirea, recunoaşterea monedelor bune şi rele a făcut să ia fiinţă o profesiune de oameni ce formau o corporaţiune întreagă, care se folosea de privilegii din partea statului, de respect şi încredere din partea clasei negustoreşti.

Aceste persoane aveau localuri pentru buna şi sigura păstrare a lucrurilor amanetate şi concentrate în mâinile lor.

Lor li se depuneau pentru păstrare sume mari de bani şi tot ei îndeplineau şi funcţiunea de casier împuternicit a face plăţi din ordinul clienţilor săi, din depuneri.

Atunci când la o asemenea persoană se adunau depuneri dela diferite persoane legate cu afaceri de credit, ordinul de plată se putea executa fără numerar şi numai prin micşorarea cifrei în contul debitorului şi măririi ei în contul creditorului. In aşa fel aceste persoane, ocupate înainte cu schimbul, s'au transformat în bancheri.

Pentru depuneri ei nu plăteau dobânzi, însă în mod gratuit păstrau banii şi îndeplineau diferite însărcinări pentru depunători.

Inregistrările în mişcările conturilor se făceau la început în prezenţa debitorului şi creditorului sau a procuriştilor acestora. In unele cetăţi din Italia foarte de vreme se introduc ordinele de plată şi cecurile. Bancherii erau datori să restitue depunerile la prima cerere sau la expirarea termenului convenţional.

Insă până la sosirea termenului ei se puteau folosi de bani, împrumutând persoane particulare şi adesea guvernul sub garanţia impozitelor şi diferitelor taxe. Aceşti bancheri făceau comerţ cu pietre scumpe, metale preţioase, creiau industrii etc. Investirile de acest soiu erau riscante; capitalurile se imobilizau şi de multe ori cu greutate se realiza numerarul, din care cauză bancherii nu puteau restitui depunerile la timp. Bancherii deveneau bancruţi, din care cauză guvernele de pe atunci, mai ales din Veneţia, luase măsuri severe contra bancherilor, împedicându-i să facă comerţ cu unele mărfuri, cerându-le garanţie etc.

Aşa că în vederea înlăturării mai multor neajunsuri au început a se organiza bănci obşteşti în veacurile XV şi XVI. Activitatea acestor bănci a fost trecută şi în întreaga Europă occidentală. In urma legăturilor ce aceste bănci aveau cu statele respective, cari împrumutau bani dela bănci şi care nu mai restituiau banii băncilor, mai ales în timpuriie răsboaelor, băncile vechi cădeau în situaţiuni critice, din care cauză ele se lichidau, însă totuşi unele din ele au reuşit să aibă existenţă de câteva sute de ani.

După băncile despre care am vorbit mai sus au luat naştere băncile moderne depozitare.

Modul de acumulare de mijloace (operaţiuni pasive) nu s'a schimbat cu mult, însă plasarea capitalului (operaţiuni active) băncilor moderne cu mult s'a schimbat faţă de a celor vechi.

Băncile moderne fac operaţiuni fundamentale, de exemplu: scontarea poliţelor, împrumuturi; şi secundare — speculaţiuni de bursă etc.

Băncile moderne se supun unui principiu introdus în viaţă în urma experienţei istorice, aşa că pasivul băncii se defineşte prin activul ei (activul egal cu pasivul).

Ţara în care a luat naştere alt gen de bănci moderne de credit — a băncilor de emisiune — a fost Anglia. Băncile de emisiune se deosebesc de băncile depozitare numai prin aceia că ele adună mijloace de rulaj prin emiterea biletelor de bancă. Insă băncile italiene câte o dată eliberau depunătorilor acte de credit care treceau din mână în mână ca instrument de plată. In secolul XIII asemenea documente aveau loc şi în Franţa, însă pe continent circularea lor era împiedecată prin legi. In Anglia, în aceleaşi timpuri, giuvaergii îndeplineau funcţiunile de bancheri. Ei primeau depuneri şi administrau conturile curente.

Oamenii bogaţi se foloseau de dânşii în calitate de casieri. Giuvaergii pentru uşurinţă au început a elibera documente uniforme cu sume rotunde. Dacă valoarea acestor documente era mai mică, ele serveau pentru micile plăţi, erau folosite de clasele mai puţin înstărite şi mai mult se menţineau în circulaţie până la reîntoarcerea lor către bancher pentru a fi schimbate.

Increderea în bancheri şi liberul schimb a fost pentru aceasta condiţiunile necesare.

Activitatea giuvaergiilor a pus bază băncilor de emisiune din Anglia. Dar în urma delapidărilor şi înşelăciunilor făcute de bancheri în anul 1694, ia fiinţă banca Angliei, care, spre deosebire de băncile vechi, este fundată de un grup de acţionari şi nu de stat sau de oraş.

Acestei bănci i s'a interzis a face comerţ (afară de poliţe, aur şi argint) şi a face împrumuturi guvernului fară aprobarea parlamentului. După trei ani de funcţionare această bancă a fost învestită cu drepturi de monopol în vederea emisiunii de bilete. După banca Angliei a luat fiinţă banca Franţei, Austriei, Germaniei, etc., cari la rândul lor au unele mai mari sau mai mici deosebiri între ele.

Insemnătatea operaţiunilor băncilor de depozit şi de emisiune descrise mai sus se prezintă la următoarele:

1) Băncile adună mijloace băneşti disponibile şi le plasează în întreprinderi, încurajând industria ţării şi creşterea bogăţiei naţionale.

2) Mulţumită sistemului de cecuri, biletelor de bancă şi conturilor curente, simplifică în cea mai largă măsură tot felul de socoteli între clienţi şi bancă, precum şi între instituţiunile bancare însăşi.

3) Păstrează moneda scumpă (aur, argint), înlocuind-o cu hârtie care se adaptează uşor cu situaţia pieţii.

Băncile ipotecare se deosebesc cu totul de băncile despre care am vorbit mai înainte prin felul adunării mijloacelor pentru funcţionare.

Instituţiunile de credit la noi în ţară s'au ivit cu mult mai târziu de cât în ţările din Occident şi aceasta se explică prin faptul că România este o ţară agricolă şi se află cu un comerţ şi o industrie mai slabă.

Primele bănci au fost chemate la viaţă din dorinţa guvernelor de a uşura circulaţia banilor şi a satisface nevoile de credit, care se simţeau în acele timpuri cu toată simplicitatea vieţei economice. Din cele de mai sus se vede prin câte schimbări au trecut instituţiunile de credit, unde şi cum s'au organizat şi s'a ajuns la organizarea creditului de astăzi, pentru ca mâine să fie reorganizat pe baze cooperatiste.

Insemnătatea creditului pentru gospodărie este importantă din mai multe puncte de vedere.

a) Diviziunea muncii face ca unele mărfuri, produse mai repede, să vină pe piaţă mai din vreme şi unele mai târziu. In lipsă de credit, mărfurile ar avea debuşeu numai atunci când producătorii de alte mărfuri pot dispune de numerar înainte de închiderea operaţiunilor sale; şi fiind că aceasta se întâmplă rar şi cu greutate, apoi vânzarea mărfurilor nu o dată venite pe piaţă ar fi cu neputinţă.

Tot aşa se întâmplă şi tunci când stadiile producţiunii sunt împărţite între diferiţi întreprinzători, făcându-se cu neputinţă trecerea mărfurilor dela un stadiu la altul.

Creditul îndepărtează aceste greutăţi şi uşurează şi lărgeşte diviziunea muncii.

b) Calea normală a producţiunii cere ca mărfurile să fie repede transformate în bani cu scop de a nu se opri pe loc producţiunea pe viitor.

In lipsă de credit, în caz de greutăţi de vânzare ar fi nevoie de un capital de rezervă sau în lipsa şi a acestuia este nevoie de e vinde mărfurile cu preţuri foarte scăzute sau chiar de a opri producţiunea. Creditul înlăturează aceste neajunsuri şi dă posibilităţi producţiunii de a avea mişcări regulate.

c) Mulţumită creditului, capitalul aflat în proprietatea persoanelor, care fiind împedicate de profesiune sau neavând pregătire specială şi deci neputându-l administra în producţiune, trece în mâinile persoanelor, care cu mai mare folos îl pot întrebuinţa în producţiune.

d) Cu ajutorul creditului se pot înfiinţa întreprinderi mari, care cer capital mai mare decât cel ce se află la dispoziţia întreprinzătorului.

e) Creditul leagă interesele tuturor persoanelor intrate în afaceri şi face o nouă legătură obştească ce leagă nu numai o parte de lume dintr'o ţară, dar chiar şi o lume din diferite ţări legate cu afaceri de credit.

f) Creditul, fiindcă înlocueşte banii cu acte de credit, ajută la păstrarea banilor ca instrument de schimb în circulaţia bunurilor şi ca instrument de plată. In urma acestor avantaje, gospodăria naţională câş'igă la valorificarea monedei supra produsă. Urcarea preţurilor, care se produce la mărfuri atunci când se înmulţeşte hârtia monedă, rămâne numai nominală.

Vorbind despre părţile bune ale creditului, trebue să arătăm şi unele neajunsuri şi anume:

Mulţumită creditului de multe ori iau fiinţă întreprinderi cu totul ne folositoare pentru gospodăria naţională. Aceste întreprinderi fac numai ca unii să se îmbogăţească pe socoteala altora.

Mulţi dintre oameni sunt gata de a risca mai degrabă cu avuţia altuia decât cu a sa proprie, din care cauză la conducerea întreprinderilor se strecoară şi se aşează anume asemenea persoane.

Uşurinţa creditului ajută în unele perioade la producerea de speculaţiuni neobişnuite.

Mărfurile produse se cumpără de întreprinzători, care cred în ridicarea preţurilor în viitor.

Vânzarea mărfurilor se opreşte şi astfel în mod artificial se urcă preţurile.

Prăbuşirea câtorva întreprinderi legate cu afaceri de credit aduce catastrofe şi crize industriale îndelungate. Creditul este mai accesibil oamenilor bogaţi şi deci duce la autoputernicia industriei mari distrugând industria mică (meseriile).

Din punct de vedere al organizaţiei creditul este de mai multe feluri: 1) credit personal pe bază de încredere şi 2) credit real când garanţia se face cu averea debitorului care poate fi lombardată la creditor dacă este avere mobilă, sau ipotecată dacă este avere imobilă. In lipsă de credit vine cămătarul, care, prin cămătăria ce o desvoltă, distruge producţiunea. Atunci când creditul serveşte pentru procurarea şi întreţinerea inventarului viu şi mort, construcţiunii de clădiri, irigaţiuni etc., are caracter meliorativ şi se numeşte credit meliorativ.

Când creditul serveşte pentru cumpărare de pământ el are caracterul creditului ipotecar.

Dar când creditul serveşte pentru satisfacerea nevoilor curente: cumpărare de seminţe, achitarea impozitelor, strângerea recoltei, îngrăşăminte şi în general a obiectelor necesare pentru conducerea fără întrerupere a gospodăriei, etc., atunci creditul se poate numi credit agricol.

Acest credit are pentru gospodăria agricolă aceiaşi însemnătate ce are şi creditul comercial şi industrial pentru comerţ şi industrie, însă, avându-se în vedere caracterul producţiunii agricole, acest credit trebue să fie mai îndelungat decât cel comercial şi industrial.

De aci se iveşte necesitatea de o organizare specială a creditului agricol pe bază şi după normele cooperatiste.

Pentru o bună şi dreaptă organizare a creditului agricol este nevoie ca acest credit să nu fie mai scump decât banii; lucru este posibil numai atunci când îl avem organizat în societăţi şi tovărăşii, constituite pe baze de reciprocitate (societăţile cooperative).

Creditul trebue adoptat nevoilor agricultorilor şi acordat pe termene mai mult sau mai puţin lungi Instituţiunile de credit

trebue să fie pe cât se poate mai aproape de domiciliul agricultorului, iar agricultorul să fie educat a se folosi cu succes de creditul acordat.

La noi în ţară băncile s'au abătut dela principiile de bază. Ele au urmărit ridicarea paraziţilor sociali şi a acţiunilor, precum şi o politică greşită de devidente mari, stoarse de multe ori din beneficii reale sau din rezerve ascunse. Aceasta face ca oamenii mai cu stare să se abată către îmbogăţire pe socoteala celor ce au nevoie de credit. Totodată băncile s'au mai abătut către operaţiuni riscante ce le-au promis mari beneficii. In fine băncile au fost şi sunt mai potrivite pentru orăşeni decât pentru săteni. Plugarii s'au folosit de credit din bănci comerciale capitaliste şi din bănci populare (societăţi cooperative). Fiind că creditul acordat prin cooperative a fost puţin adaptat nevoilor plugarilor, aceste societăţi s'au desvoltat slab şi în ultimii ani au început chiar să lichideze. S'a stabilit că în aceste societăţi cooperative de multe ori părţile sociale de fapt nu existau. Ele se formau din reţineri din creditul deschis membrilor intraţi în societate. Aceleaşi procedee le-am văzut şi la băncile capitaliste, care, după războiu, au atras ţărănimea în capcană. Dobânda s'a încasat fără limită şi sub diferite motive. Dacă creditul ar fi fost bine organizat, plugărimea n'ar fi ajuns la sapă de lemn.

Problema creditului trebueşte rezolvată imediat şi în modul cel mai raţional. Aceasta este o chestiune ce se află la ordinea zilei şi nu mai poate fi amânată.

Credem că numai organizându-ne în cooperative agricole şi puşi în legătură directă cu Banca Naţională, vom înlătura măcar în parte mizeria din calea plugarului.

Ion Bordeianu

INSEMNĂRI

Poezia care se uită, poezia care ne trebuie. — Sub acest titlu d-l Toma Vlădescu vorbeşte în „Calendarul" despre poezia consolatoare. Constatările d-sale sunt pesimiste,— şi adevărate : poezia e un lux, singurul lux de care nu se abuzează; de aceia nici nu se plăteşte. Poeţii excedaţi — se fac deputaţi, croitori, deschid băcănii, tarabe sub diverse forme...

De vină sunt nu numai poeţii inconstanţi faţă de muză, ci şi cetitorii. D. Vlădescu ne-o demonstrează asta răspicat:

„Copii se ocupă cu sportul — şi tinerii sunt boxeuri!

Câţi adolescenţi mai găsiţi acum, înfioraţi până la ziuă de secretele nopţii şi cari să cânte în gând şi 'n suflet versurile scumpe ale lui Cerna:

Vai! chinul nopţilor de vară
Şi groaza razelor de lună...
Misterul lor e o povară
Şi pacea lor e o minciună.

. . . .
. . . .

Amanţii dorm. Deasupra pare
Că trece dragostea pierdută...
Un glas de clopot, e-o chemare
In noaptea clară şi tăcută.

Le 'nvineţeşte faţa, luna
Cu dureroasa-i poezie:
Ei dorm mai strâns ca 'ntotdeauna
Şi plâng în somn, fără să ştie...

D. Vlădescu se referă, mişcat — şi-l înţelegem — după acest citat la un vers al lui Nichifor Crainic (a părăsit şi d-sa poezia...) „tristă-i vremea tineri poeţi", — atâţi câţi or mai fi rămas...

Şi adaogă:

„Iar lumea mi se pare o imensă „provincie" (cu tot „utilajul" modern bine înţeles!) condusă de Economişti. O provincie... ca aceia de care vorbea Macedonski (alt poet uitat...) în versuri pe care tot un poet mi le-a spus într'o noapte la un colţ de stradă:

Provincia mă prinde 'ncet
Cu ale ei tăcute strade,
Cu oameni proşti—dar cumsecade
Ce nici nu ştiu că sunt poet!

Incheerea este realmente sfâşietoare:

„Civilizaţia... modernă să-mi scuze această hârtie pierdută şi această proză pe care am vrut-o sfâşiată de hohote de poeţi, într'un minut când omul care semnează aici simte dureros... multă, multă uitare, atâtea infamii care lovesc împrejur, când simte mai ales că poezia e singurul refugiu — aceste reflecţii inutile, inactuale, pe o masă nu ştiu unde, într'o seară tristă..."

E într'adevăr frumos că cineva mai poate scrie în epoca noastră, a „economiştilor", despre *aşa ceva*, pe acest ton... şi tocmai într'un ziar care militează pentru *duritate* şi — de ce să n'o spunem—pentru puţintică ură!...

Da, e adevărat! Nu este acuma timpul pentru muzica suprapământească a poeziei. Cine s'o asculte? Şi cine — cum făcea altădată — actualul director al „Calendarului" — poetul Nichifor Crainic — să desmierde capetele acelora cari în mijlocul unei atât de imense greţoşenii mai pot produce atari frumuseţi? Astăzi sunt alte vremuri... Astăzi nu se mai desmiardă capetele poeţilor, ci mânile cad grele pentru a sdrobi craniile, fără îndurare şi — adesea — fără pricină chiar...

Cum se scrie o poezie... — Intr'un foileton al ziarului *Adevărul*, colaboratul nostru, d. Victor Eftimiu, ajun-

ge la concluzia că poetul este un.. arhitect, un fierar, un cămătar, ca ori care altul... Opera literară — după d. Eftimiu — se hrăneşte din rezervele unor notaţiuni subconştiente, îndelung acumulate: spiritul nu face decât să le organizeze.

Ca să dovedească didactic şi favorabil, că istoria literară, ca ori-ce istorie, se scrie cu aranjamente postume, dsa ne citează următorul caz din personala d-sale experienţă poetică:

„Alaltăeri noapte, între două adormiri, pe la doua dimineaţa, după o zi toridă, obositoare, deprimantă, — după lungi întârzieri în anticamereleeduvă ale ministereler, aşteptări zadarnice, intervenţii fără rezultat, amânări, aprobări pe cari le ştii mincinoase, refuzuri pe cari le simţi definitive, nu fiindcă ministrul ar putea rezista unor noui presiuni, dar fiindcă nu mai ai dumneata puterea să mai insişti, — după o zi de cuptor, sâcâitoare şi copleşitoare, zi stearpă, zi inutilă, pe la două dimineaţa, între două adormiri, o cadenţă s'a insinuat, inexplicabilă, în mine:

Peisagiul e duminical...

Şi s'a deschis, în aţipirea târzie, un luminiş surâzător, cutreerat de chimvalele serafilor..

Ritmuri graţioase lunecau, împerecheri de cuvinte se alungau, ca turturelele... Nu ştiu cât a ţinut acel popas de poezie şi când am adormit.

Dar, din acel dans de flăcări catifelate şi sonore, m'am trezit a doua zi, cu o sgură: nouă versuri... „*Peisagiul e duminical*", târîse după el alte opt rânduri cadenţate_

Iată, le public aici, fiindcă numai în cotidiane se mai citesc poeziile.

In zarea leneşă Ardealul...
Biserici clopotă solemn.
Ciocănitoare muşcă lemn.
Ţărani cu cisme urcă dealul.

In chryslerul imperial
Cu noi, e contele von Shultze.
Femei cu salbe şi desculţe
Ne dau bineţe de pe cal.

Peisagiul e duminical...

Examenele de bacalaurat din Chişinău. D. profesor universitar I. Botez publică în „Universul" raportul d-sale pe care l-a înaintat d-lui D. Gusti, ministrul instrucţiei publice, asupra rezultatului examenului de bacalaureat din Chişinău. D-sa a prezidat în localitate aceste examene, aşa că este în măsură să-şi poată da seama de condiţiile în care trebue să se desfăşoare un examen de bacalaureat într'o provincie nu de mult reîntoarsă acasă, după o absenţă atât de îndelungată...

Reproducem din acest raport documentat câteva pasagii ce ni se par caracteristice din punctul nostru de vedere, ca publicaţie provincială:

„In timpul examinării, în discuţiile noastre de apreciere a răspunsurilor candidaţilor, îmi aminteam de aceleaşi observaţii pe care le schimbam cu colegii din comisiunea de bacalaureat, de acum doi ani, dela Bălţi. Aci, în provincia de subt pecetea „bolşevică", tupeul, vorbăria goală şi pretenţioasă, luarea cu gura pe dinainte, într'un cuvânt, ceeace constitue mai târziu ţifna prezumţioasă şi impertinenţa castelană, care implică mai totdeauna artificialităţi culturale şi o neonestitate sufletească, nu găsesc terenul propice de a altera de timpuriu structura intelectuală in formaţie a tineretului.

Fireşte, întâlneşti şi aici foarte frecvent sufletul încă simplu şi primar al ruralului, nefrământat îndeajuns de fermenţii culturii, neacoperit de pojghiţa înşelătoare a acelui falş rafinament care precipitează orgoliul semeţ al îngâmfării de sine şi produce impresia izbitoare a unei triviale vulgarităţi intelectuale, la unii din tinerii noştri eleganţi

Poate şi temperamentul specific moldovean, care influenţează şi pe celelalte naţionalităţi conlocuitoare din Moldova şi Basarabia, contribue, în aceste părţi ale ţării, să perfumeze ţinuta tineretului cu acel buchet de discretă modestie şi de corectă atitudine intelectuală, atât de apreciate şi de simpatizate de colegii din Bucureşti şi din celelalte oraşe din regat din comisiune".

. . . .

Din punct de vedere al accentului corect al limbii, candidaţii aproape toţi au accent curat românesc-moldovenesc.

Dintre autorii români preferaţi de candidaţi, Caragiale, Delavrancea. Duiliu Zamfirescu şi Brătescu-Voineşti ţin recordul. Puţini dintre candidaţi au ales ca autori favoriţi pe Eminescu, Vlăhuţă ori Creangă şi puţine candidate pe M. Sadoveanu. Cauza stă poate în gustul literar al profesorilor de limba română la liceele respective.

Totuşi, dece nu Sodoveanu, care ştiu personal că e apreciat profund de profesorii respectivi de limba română? Desigur nu poate fi o întâmplare, după cum am observat şi altă dată că în Basarabia scriitorii cu preocupări asupra vieţii omului şi a societăţii sunt preferaţi poeţilor naturii. Acest interes intelectual e viu în literatura rusească modernă, care a format educaţia literară a actualei generaţii din Basarabia, precum e viu şi în atmosfera intelectuală de acum a provinciei noastre, în care societatea a trecut, nu de mult, prin grave frământări revoluţionare şi mari prefaceri politice, care, în mod firesc, îndreaptă minţile mai mult asupra materialului omenesc decât asupra poeziei naturii."

Atât în privinţa remarcei din pasajul de mai sus, cât şi în privinţa unei alte încrustări a autorului relativ la concepţia fericită care a înlocuit monolitul local, ar fi poate ceva de adăugat.

In primul rând: concepţia de mozaic geografic care formează criteriul alcătuirii comisiunilor de bacalaureat. Fireşte, e bine că se face schimbul de profesori, prilejuindu-le astfel cunoştinţi de noui regiuni, interschimbări de păreri, etc. Dar... Există un mic *daruleţ* la mijloc: ostracismul practicat, cu acest prilej, faţă de cei mai mulţi dintre profesorii băştinaşi. Nu e nevoe să cităm în această privinţă cazuri concrete. Faptele sunt cunoscute. Deci trecem la cealaltă chestiune: preferinţele candidaţilor în materie de autori români. Cauza nu stă atât în gustul literar al profesorilor de limba română dela liceele respective, de care pomeneşte d. profesor Botez, cât în cealaltă cauză, pomenită tot de dsa: atmosfera în care s'a format educaţia literară a actualei generaţii din Basarabia. Ar fi în această privinţă multe de spus. S'ar putea scrie un studiu întreg...

Intr'un cuvânt: sunt încă de făcut eforturi mari pentru desăvârşirea şi consolidarea culturii româneşti prin şcoala basarabeană.

Nicăeri ca în aceasta parte a ţării nu se simte mai multă nevoe de cultură dirijată, în sensul cel mai deplin al cuvântului „dirijat". Ca învăţământul basarabean, desfigurat prin metodele întrebuinţate de către ţarismul politic, să-şi recapete adevărata lui fizionomie naţională, se cere un program sistematic de culturalizare a satelor şi oraşelor. Dârele adânci, lăsate în Basarabia de cultura rusească, nu văd cum ar putea fi altfel netezite decât printr'o conlucrare loială a intelectualilor de dincoace şi de dincolo de Prut, cu ajutorul şi prin şcoala naţională.

Al. Terziman

Mişcarea populaţiei în Basarabia. Institutul de demografie şi recensământ din ministerul muncii, sănătăţii şi ocrotirilor sociale a început de curând să publice *Buletinul demografic al României*.

Publicaţia apare lunar sub direcţia d lui dr. Sabin Mănuilă. Numărul 7 pe luna Iulie din acest an ne dă date privitoare la mişcarea populaţiei României în luna Martie a. c. La 1 Ianuarie a. c. România avea un număr de 18.542 074 locuitori. Dintre care 15.021.155 populaţie rurală şi 3 520.919 populaţie urbană.

Repartizată pe provincii populaţia României se prezenta la acea dată în chipul următor:

Oltenia 1.560 952 locuitori (1376 874 rurali şi 184.078 urbani).

Muntenia 4.161.403 locuitori (3.104.637 rurali şi 1.056.766 urbani, Bucureşti având 635.513 locuitori).

Dobrogea 838.298 locuitori (642.340 rurali şi 195.958 urbani).

Basarabia 2.951.475 locuitori (2595973 săteni şi 355 502 orăşeni.) Dintre judeţele basarabene cea mai numeroasă populaţie o are jud. Lăpuşna: 429.842 locuitori; în al doilea rând vine jud. Hotin cu 406.398 şi apoi jud. Bălţi cu 401.100 locuitori. Populaţia cea mai puţin numeroasă o are jud. Cahul: 203.056. Aceasta în ceeace priveşte populaţia din mediul rural şi urban întrunite.

Dacă ne referim numai la populaţia rurală apoi judeţul Hotin stă în frunte: are 391.061 locuitori; vine apoi jud. Bălţi cu 370.060, Cetatea Albă cu 330.865, Soroca cu 311.542 şi Lăpuşna cu 308.725 locuitori. La urmă stă Ismailul cu 154.561 locuitori săteni. In ceeace priveşte oraşele basarabene Chişinăul, al doilea oraş din ţară ca număr de locuitori, are 116.405 suflete. Al doilea oraş e Tighina cu 31.871, apoi Bălţi cu 31.040 şi Ismail cu 26.368 locuitori.

Moldova 2.513.534 locuitori (1.945.916 săteni şi 567.618 orăşeni.

Bucovina 873.347 locuitori (664.044 săteni şi 209.303 orăşeni).

Transilvania 3.285.867 locuitori, din care 2.768.720 săteni şi 517.147 orăşeni.

Banatul are 942.920 locuitori, din care 781.232 săteni şi 161.688 orăşeni.

Crişana şi Maramureş au la un loc 1.414.278 locuitori, din care 1.141.419 săteni şi 272.859 orăşeni.

Prin urmare Basarabia este a treia provincie ca număr de locuitori; in primul rând fiind Muntenia şi in al doilea rând Transilvania.

In ceeace priveşte naşterile în luna Martie a. c. *Buletinul demografic* ne dă următoarele date. In întreaga ţară s'au născut vii la sate şi oraşe 25 351 băieţi legitimi şi 24.342 fete legitime; 2.870 băieţi nelegitimi şi 2.834 fete nelegitime. Apoi s'au născut morţi 1.063 legitimi băieţi şi fete şi 200 nelegitimi băieţi şi fete.

Referindu-ne la Basarabia găsim următoarele cifre: s'au născut în total în luna Martie 9.568 copii, din care 4.628 băieţi legitimi (4 314 la sate şi 314 la oraşe), 4.498 fete legitime (4.195 la sate şi 303 la oraşe), 232 băieţi nelegitimi (198 la sate şi 34 la oraşe), 224 fete nelegitime (197 la sate şi 27 la oraşe); s'au născut morţi 173 legitimi (135 la sate şi 38 la oraşe) şi 13 nelegitimi (9 la sate şi 4 la oraşe).

Numărul deceselor în luna Martie este de 33.014 pe ţară, din care 17.041 masculini şi 15.937 femenine; mortalitatea la mia de locuitori de 21 pe ţară.

In Basarabia mortalitatea la mia de locuitori e de 21,8. In cursul lunii Martie au murit în Basarabia un număr de 5.455 inşi, din care 4 862 la sate (22 la mie) şi 593 la oraşe (19.6 la mie). După sexe mortalitatea in Basarabia în Martie este de 2 810 bărbaţi (2.498 la sate şi 312 la oraşe) şi 2 645 femei (2.364 la sate şi 281 la oraşe)

Dacă facem repartiţia mortalităţii după vârstă, aflăm următoarele cifre pentru Basarabia: sub un an au murit 1.873 (1.760 la sate şi 113 la oraşe); între 1-4 ani 719 (694 la sate şi 25 la oraşe); între 5-14 ani 286 (267 la sate şi 19 la oraşe); între 15-44 ani 769 (633 la sate şi 136 la oraşe); între 45-64 ani 705 (583 la sate şi 122 la oraşe); peste 63 ani 1.099 (922 la sate şi 177 la oraşe).

Din examinarea acestor cifre reiese concluzia că mortalitatea infantilă în Basarabia a luat proporţii alarmanfe. Am spus că în ceeace priveşte numărul locuitorilor, Basarabia este a treia provincie. Insă în ceeace priveşte procentul copiilor morţi ea este cea dintâi. Intr'adevăr în Muntenia, care are 4.161.403 locuitori, au murit în cursul lui Martie 2 356 copii sub un an şi 733 între 1-4 ani, iar în Transilivania, cu o populaţie de 3,285.867 locuitori, au murit 1.267 copii sub un an şi 528 între 1-4 ani, deci mult mai puţin ca în Basarabia, deşi Transilvania are o populaţie mai numeroasă. Şi în privinţa mortalităţii infantile judeţul Lăpuşna — deşi n'are populaţia cea mai numeroasă, vorbim de populaţia rurală — stă în frunte: 290 sub un an şi 118 între 1-4 ani.

Dacă ne referim la cauzele care provoacă moartea în Basarabia gă-

sim că din cei 5.455 morţi în luna Martie 1.312 au murit din cauza bolilor primei copilării (1.263 la sate şi 49 la oraşe). A doua cauza principală provocatoare de moarte este pneumonia: 965 morţi, din care 882 la sate şi 83 la oraşe. In al treilea rând vine tuberculoza: 479 din care 417 la sate şi 62 la oraşe. Vin apoi bolile cardiace: 309 (227 la sate şi 82 la oraşe).

Din examinarea cifrelor se vede că în mediul rural principalele cauze provocatoare de moarte sunt: bolile de copii (1.263), pneumonia (882), tuberculoaza (417), alte boli ale aparatului respirator (237), boli cardiace (227), diaree şi enterită sub 2 ani (167), nefrite (108); iar în mediul urban: 1) pneumonia (83), 2) boli cardiace (82), 3) tuberculoza (62), 4) boli de copii (49), 5) cancer (30).

Cifrele acestea sunt destul de elocvente şi n'au nevoie de nici un fel de comentar. Se impune numai ca autorităţile în drept să ia măsurile de stăvilire a mortalităţii, curmând cauzele care o provoacă.

Al. David

RECENZII

Literatura sovietică octombristă. Punând să ni se povestească despre un eveniment oarecare pe câţiva martori — sau părtaşi ai acelui eveniment — povestirea va fi diferită, fiindcă fiecare din povestitori va vorbi despre ceiace l-a frapat şi ceia ce i s'a părut lui mai important şi demn de atenţie din punct de vedere *social, al concepţiilor politice şi a sferei spirituale.*

Acest fapt e cu osebire caracteristic literaturii sovietice, care tratează — în special *revoluţia din Octombrie şi războiul civil.*

Unii dintre scriitorii sovietici au scris şi ni-au prezentat revoluţia rusă ca ceva necesar şi de neînlăturat pentru rezolvarea luptei seculare dintre muncă şi capital; revoluţia — luceafărul libertăţii claselor şi naţionalităţilor subjugate — după ei — era necesară.

Alţii au considerat revoluţia ca mijloc de deslănţuire a poftelor neînfrânate, cu urmări de distrugere şi teroare.

Primii au descris revoluţia creată de massele largi ale poporului, iar ultimii s'au ocupat de suferinţele retrăite şi aventurile inşilor izolaţi din mişcarea revoluţionară.

Fapt cert e că revoluţia din Octombrie şi războiul civil din Rusia au servit ca izvor nesecat şi puternic impuls pentru desvoltarea literaturii artistice sovietice.

Cele mai bune şi însemnate producţiuni literare în tratarea acelei epoci, ca „Şuvoiul de fier" de *Serafimovici*, „Miatej" (Revolta) şi „Ciapaev" de *Furmanov*, „Nedelia" (Săptămâna) de *Lebedinskij*, „Ognenii coni" (Calul de flăcări) şi „Ţiment" (Cimentul) de *Gladcov*, „Barsuki" (Bursucii) de *Leonov*, „Razgrom" (Devastarea) de *Fadeev*, au relevat însemnatele şi groaznicele momente ale revoluţie şi războiului civil.

Poeziile — în ordine cronologică — cari au pecetiuit ecoul revoluţiei, sunt următoarele: „Vostanie (Răscoala) de *V. Alexandrovskij*, „Octombrie" — *M. Gherasimov*, „Petrograd" — *Iarov*, „V. Smolnom"[1]) — *Lalevici*, „V Uragane" (In Furtună) — *S. Radov*, „Matrosi" (Matelotii) — *Vl. Kirillov*, „Glavnaja Uliţa" (Strada princidală)—Demian Bednii[2]) şi „Misteria Buff" — de *Mojacovschij*, considerate ca primele cântări ale revoluţiei.

Foarte preţioase însemnări şi informaţii despre revoluţia din Octombrie ne dau cărţile lui *A. Arosev* „Kak eto proizoşlo" (Cum s'a petrecut acest fapt) şi „Desiati dnei kotorie

---

[1]) V. Smolnom, denumirea unui fost institut de nobile fete, iar în timpul revoluţiei era localul de reşedinţă al Sovietului.

[2]) Pseudonimul scriitorului şi vestitului poet sovietic Efim Alexeevici *Pridvorov*.

potriasli mir" (Zece zile care au cutremurat lumea) de *Geon Rid.*

Ambele reprezintă amintiri, sub formă de cronică artistică, despre desfăşurarea evenimentelor din Octombrie. Autorii acestor cărţi au luat parte şi au fost martorii revoluţiei: *Arosev* era comandantul suprem al Cartierului Armatei Roşii, iar *Geon Rid* corespondentul ziarelor americane — surprins de revoluţie în Rusia. Producţiunile poetice de mai sus, cît şi amintirile lui *A Arosev* şi ale lui *Geon Rid*, au relevat mai ales cele mai strălucitoare zile din istoria revoluţiei mondiale — victoria mişcării revoluţionare din Octombrie, clipa celei mai groaznice răsturnări şi trecerea puterii de stat în miinile sovietului muncitorilor şi deputaţilor ţărani.

Insă, negreşit că imediat după ziua de sărbătoare a revoluţiei, au urmat zile grele şi crunte — îndoit mai grele, prin faptul că în sarcina proletariatului triumfător cădea — în acelaş timp — clădirea unui traiu nou, să lupte cu foamea, ruina şi sarcina de apărare a puterii sovietice, periclitată de nesiguranţa mulţimii duşmane Sovietelor — de armata albă a lui Colcek, Denichin, Judenici, Vrangel, ajutaţi de puterile aliate Rusiei ţariste, Anglia, Franţa şi America. Tot în această ordine, trebuesc amintiţi duşmanii interni ai Sovietelor şi anume, diverse răscoale, ca cele din Siberia şi mai ales din Ucraina, formarea a tot soiul de bande de teorare albă. Perioada de luptă a proletariatului în contra elementelor anteproletare pentru succesul revoluţiei din Octombrie, a primit în istorie numele de *„perioada războiului civil"*, care a dat literaturii sovietice o întreagă serie de producţiuni literaro-artistice. Notăm pe scurt câteva din acestea, unde se oglindesc evenimentele din perioada războiului civil şi revoluţiei octombriste:

F. Gladkov, „Calul de flăcări" — autorul ne descrie un trist şi verosimil tablou din luptele escadrilei roşii cu detaşamentele albe ale generalului Cornilov. De partea „corneliştilor" sunt şi Cazaci în frunte cu trădătorul Andrei Gruzie; Gmirea, tovarăşul de copilărie a lui Andrei Gruzie, care pînă atunci suportaseră împreună toate suferinţele tranşeelor, îl urmăreşte şi prinzându-l pe Andrei Gruzie îl predă judecăţii consiliului de război al armatei roşii.

A. Serafimovici: „Şuvoiul de fier" (Jeleznîi potoc), în care autorul descrie pohodul unei echipe de colonişti în stepele Cubanului.

Coloniştii se duşmăneau de moarte cu băştinaşii Cazaci. In timpul războiului civil, Cazacii au trecut de partea armatei Albe a lui Denikin şi astfel făceau dese invazii asupra vecinilor colonişti.

In cele din urmă, coloniştii s'au hotărît să scape de aceste invazii şi astfel luîndu-şi toată averea, împreună cu bătrînii, soţiile, copii şi dobitoacele, au luat-o razna prin cîmpii în căutarea detaşamentelor armatei roşii. Şeful coloniştilor „batko" Cojoc nu-i evidenţiat în nuvelă ca erou principal. Eroul Cojoc reprezintă expresia moşiei în voinţa şi tendinţa colectivismului colonist.

Nuvela lui Serafimovici ne-a înfăţişat cît se poate mai bine viaţa de luptă a acestei masse în doborîrea foamei, bolilor şi a pericolului de războiu cît şi neştrămutata — aproape încăpăţinata — mişcare şi activare în tendinţa de împlinire a planului proectat.

D. Furmanov: „Miatej" şi „Ciapaev"; autorul, unul dintre glorioşii reprezentanţi din luptele revoluţionare cu trupele albe dela frontiera de răsărit şi din Semirecie. El a putut închega în aceste nuvele entuziasmul de luptă a revoluţionarului conştient cu expresivul talent literar. Numai astfel ne explicăm acea viaţă şi entuziasm prin care se remarcă nuvelele lui Furmanov „Miatej" şi „Ciapaev", devenite clasice în literatura sovietică. In nuvela „Miatej" e descrisă regiunea Semireciei din timpul revoluţiei. Locuitorii acestei regiuni îl formează Chirghizii şi ţăranii-colonişti, cari se duşmănesc.

Această duşmănie cât şi acţiunea subversivă a rămăşiţelor din armata Albă, împiedică lucrul revoluţiei din regiunea Semirecie prin provocarea unei revolte în sînul armatei roşii.

In nuvela „Ciapaev" ni se prezintă eroismul revoluţionar al detaşamentului armatei roşii de sub conducerea lui Ciapaev.

In nuvelele lui Furmanov eroii principali sunt massele revoluţionare din armata roşie.

Iurii Lebedinskij: „Nedelia" *(Săptămâea)*; ni se descrie starea gravă în care se află un comitet rovoluţionar judeţan ce este nevoit să lupte cu foamea, transportul şi devastările bandelor teroriste din armata albă şi care totuşi găseşte mijloacele şi posibilitatea de-a aproviziona transportul căilor ferate cu combustibilul necesar şi totodată de-a face însămînţarea terenurilor pentru a preveni foamea. Insă, din nefericire, aflându-se că o parte din armata roşie e rechemată pentru munca cîmpului, s'au folosit de acest prilej detaşamentele armatei albe, unde-şi găsesc moartea cei mai devotaţi şi reputaţi luptători ai cauzei revoluţionare.

V. Bahmetiev: „Crima lui Martin" (Prestuplenie Martina) a fost primit în rîndurile cetitorilor cu succes extraordinar. In acest roman, V. Bahmetiev, cu o profundă pricepere psihologică, a redat procesul complicat în refacerea substratului individual a eroului Martin Bajmaţov, un încercat comunist.

Crima lui Martin constă în aceia că, fiind şeful trenului de evacuare, plin cu femei şi copii, — toţi refugiaţii într'un moment de frică produs în urma unei false alarme de apropierea duşmanilor, părăseşte trenul său, lăsându-l la voia întâmplării. Mustrat de conştiinţă se întoarce îndărăt şi spre mirarea lui află că „duşmanii de care avea frică" nu erau decît echipele armatei roşii sosite în ajutorul trenului. Vinovat, el cere să fie judecat pentru dezertare dela datorie. Judecata hotărăşte trimiterea lui în serviciul cartierului general al armatei roşii aflată pe frontiera liniilor de bătaie. Deşi Martin are o funcţie ce nu cere jertfe şi e în deplină siguranţă, totuşi el caută să se jertvească pentru a-şi ispăşi vina. Intr'adevăr, în urma unei ciocniri cu duşmanul, Martin moare eroic.

Autorul în persoana lui Martin ne înfăţişează neobişnuitul aport individual, ca ceva momentan şi exotic pentru firea comunistului convins. Acest individualism momentan ce l-a retrăit Martin, îl explică autorul prin mixta sa origine natală: este un fel de semiproletar; deasemeni e o explicare şi influenţa misticismului religios, sub care să află în copilărie prin cetirea cărţilor de acest soiu, aflate în biblioteca bunicului său moşier.

In afară de figura lui Martin, atrage atenţia cetitorilor şi figura învăţătorului şi prietenul lui Martin, un vechi şi activ comunist, Cernogolov, cît şi secretara comitetului revoluţionar gubernial, Zina Cudreavceva.

V. Bahmetiev: „Iarbă de fier" *(Jeleznaia trava)*; un volum de nuvele în care autorul ne schiţează şi evedenţiază existenţa unei strînse legături dintre revoluţia dela 1917 şi regimul ţarist. In nuvela „Povestirea unui invalid" tratează despre severitatea la care erau supuşi militarii din armata ţaristă. In „Incătuşatul" *(Kandalnic)* — tristul epizod din viaţa unui bătrîn fierar, care, în urma poruncii primite dela poliţie, este nevoit să înfiereze în cătuşe pe propriul său fiu. In nuvela principală „Iarbă de fier" descrie cum Rusanici-mecanicul unui tren — cît şi tovarăşul său Gavrilov — ajutor de mecanic — sunt nevoiţi, sub ameninţarea cu moartea, se conducă trenul în care se aflau detaşamentele armatei albe. In goana trenului — Rusanici ajută pe Gavrilov să dispară, iar el face să explodeze cazanul locomotivei, lăsînd trenul pe o pantă periculoasă.

In „Invierea" şi „Frosika" sunt prezentate tipuri ce-au participat la măcelul organizat de comunişti în ziua de 9 Ianuarie 1918 — numită „Dumi-

nica roşie", cînd au fost ucişi cea mai mare parte din ofiţerii şi militarii devotaţi fostei armate ţariste. „Frosika", sau cum am zice noi — Frosina, este o înfocată comunistă, care, aflînd că tovarăşul ei de vagabondaj revoluţionar e un fost ofiţer din armata ţaristă, îl omoară.

Viaţa nesigură şi peripeţiile revoluţiei, lupta cu foamea şi devastarea, ne-o descrie Bahmetiev în nuvela „O noapte".

V. Veresaev: „In dilemă" (V Tupike), autorul ne desvălue o parte din nestatornicia şi decăderea inteligenţei liberale, care, cînd e vorba să-şi pună în aplicare ideile, devine duşmană revoluţiei şi serveşte cauza contrarevoluţionarilor Cazul medicului Sartanov care-şi urăşte fiica sa Catea, fiindcă ea simpatizează bolşevizmul şi alungă noaptea din casa sa pe nepotul său — un convins bolşevic, care, neavând unde să se refugieze, cade în mîinile soldaţilor albi, ce tocmai în acea noapte patrulau prin oraş.

Veresaev ne înfăţişază în nuvelele sale compromisul inteligenţei burgheze şi muncitoreşti în momentul revoluţiei octombriste.

N. N. Ljaşcov: „In descompunere" (V Razlovne), se tratează pe aceiaş temă ca şi la Veresaev (compromisul inteligenţei liberale), şi anume: medicul Crîmov — fost tîmplar şi fiu de mecanic din tinereţe, s'a dedat studiilor şi după multe strădanii şi-a atins scopul. Soţia lui, o fostă studentă, fiica unei familii boereşti, s'a căsătorit cu Crîmov din dragoste. Anii ce-au urmat şi fericirea conjugală au şters urmele de clasă. Survenind revoluţia a descompus radicalmente clasele masselor populare, neocolind nici familia Crîmov. Medicul Crîmov şi fiica sa Şura trec în rîndurile proletariatului revoluţionar, iar soţia şi fiii lui Crîmov sunt în rîndurile armatei albe.

Dintre producţiunile literare care tratează revoluţia octombristă cu urmările şi evenimente din viaţa satelor, remarcăm următoarele: *A. S. Neverov*, „Gişte-Lebede" (Gusi-Lebedi), *Leonov*, „Bursucii", *P. Nizovoj*, „Cernozemie" şi „Locul natal" de *Artem Veselîj*.

Nu mai puţin demne de notat sunt şi producţiunile literare în care se tratează evenimente din războiul civil şi anume: „*Răscoala*" *de Fadeev*, „*Căderea lui Dair*" *de Malîşkin*, „*Trenul blindat*", „*Partizanii*" *şi* „*Nisipuri Albastre*" *de Vsevolod Ivanov*. „Rîurile de foc", „Volniţa" şi „Rusia spălată în sînge" *de Artem Veselîj* şi în cele din urmă „Vîntul" şi „Patru zeci şi unu" de *Boris Lavrener*.

E. Gane.

REVISTA REVISTELOR

Arhivele Basarabiei, revista de istorie şi geografie a Moldovei dintre Prut şi Nistru, ce apare în localitate sub conducerea d-lor T G. Bulat şi C. N. Tomescu, profesori la Facultatea de Teologie din Chişinău, cu sprijinul moral şi material al p s. episcop Visarion al Hotinului, a intrat în al cincilea an de apariţie. Trimestrial această revistă scoate la iveală o serie de documente şi date care luminează trecutul provinciei noastre. In ultimul număr pe Aprilie—Iunie din acest an d. prof. univ. *T. G. Bulat* redă câteva documente privitoare la *Ţiganii domneşti din Moldova la 1810* (pp. 1-6) şi mai departe publică o serie de documente care dovedesc străvechea stăpânire moldovenească asupra pământului din umbra puternicei cetăţi a Hotinului (p. 30-51).

D. I. Pelivan publică cinci scrisori ale lui C. Chiriac către B. P. Haşdeu, scrisori ce se păstrează în arhiva dumisale. Interesantă este scrisoare a doua dela 17 Aprilie 1886 din care se vede că la această dată se dădeau reprezentaţii teatrale româneşti la Chişinău.

D. prof. *Nic. Moroşan* semnează articolul: *Evoluţia cercetărilor preistorice-paleolitice* din România N.-E. şi rezultatele obţinute; studiul este însoţit de o bogată bibliografie. D. prof. univ. *Const. N. Tomescu* dă

diferite ştiri din arhiva consiliului eparhial — Chişinău; iar. d. *T. Porucic* continuă cu lista termenilor entopici din limba română în Basarabia. D. *L. T. Boga* publică şase documente din secolul al XVII-lea, păstrale în Arhivele statului din Chişinău; documentele se referă la vânzări de moşii. Recenzii la diferite publicaţii istorice semnează d-nii *C. N. Tomescu, Velicu Dudu* şi *Paul Mihailovici.*

Populaţia Basarabiei. Ultimul număr al revistei orădene *„Cele trei crişuri"*, ce apare de 14 ani sub conducerea d-lui colonel George Bacaloglu, este închinat problemei graniţelor româneşti.

Printre numeroasele articole semnate de d-nii: N. Bănescu, Alex. Lapedatu, Voicu Niţescu, A. C. Cuza, dr. Sabin Manuilă, Traian Biräescu şi alţii, cari arată drepturile noastre etnice asupra pământului Ardealului, — găsim un interesant studiu semnat de d. *M. Maievschi* intitulat *Aspectul etnic al problemei Basarabiei după izvoare ruseşti.* Pornind dela faptul că Ruşii n'au renunţat încă la pretenţiile lor asupra Basarabiei, d. Maievschi citează o serie de date şi cifre scoase chiar din isvoarele ruseşti, din care se vede temeinicia stăpânirii româneşti în Basarabia. Intr'adevăr în cartea lui L. S Berg, intitulată „Populaţia Besarabiei", apărută în 1923 în editura Academiei de ştiinţe din Petrograd, găsim că populaţia Basarabiei cuprindea după datele recensământului din 1897 47.6% moldoveni. Dar populaţia rurală ne dă majoritatea absolută pentru populaţia moldovenească, chiar după statisticile ruseşti. Astfel numărul ţăranilor moldoveni constituie 53,5% după datele din 1897 şi 53,1% după datele din 1907. Insă repartiţia naţionalităţilor pe judeţe arată marea preponderenţă a elementului românesc. După acelaş autor în 1907 aveam următoarea repartiţie a Românilor pe judeţe:

jud.	Chişinău	92,7%
„	Orhei	80,2%
„	Bălţi	71,5%
„	Soroca	71,5%
„	Tighina	52,7%
„	Ismail	46,3%

Românii sunt în minoritate numai în judeţele Cetatea-Albă 16,8% şi Hotin 25,3%.

Chiar dacă am admite că aceste cifre exprimă realitate, ceeace nu este cazul, date fiind împrejurările şi condiţiile în care se făceau recensămintele în Rusia, — totuşi este clar pentru oricine că Basarabia este şi va rămâne o provincie românească. Majoritatea populaţiei sunt Români.

A. D.

VARIA

Comemorarea luptelor dela Costangalia. — S'au împlinit zilele aceste 70 de ani dela luptele date în apropiere de satul Costangalia (sudul Basarabiei) între poloni şi români.

In legătură cu acest fapt de domeniu istoric, un bătrân şi eminent gazetar, d I. Ialovitzky, trimite ziarului „Adeverul" un cuprinzător şi documentat articol. D-sa stabileşte în articolul respectiv unele amănunte în legătură cu incidentul armat care a avut loc în ziua de 5 Iulie 1863, pe teritoriul Basarabiei între o coloană de voluntari poloni veniţi din Constantinopole şi o trupă din armata română.

Iată în rezumat, după datele şi detaliile date de d. Ialoviszki, cum s'au petrecut faptele.

După îngenuncherea insurecţiei polone din 1831 se părea că au încetat aspiraţiile acestei naţiuni care se ridicase pentru căpătarea independenţei popoarelor şi a democrcţiei.

Dar toate violenţele, exilul şi masacrele suferite, n'au putut înfrâna pasiunea patriotică a intelectualilor şi nobililor polonezi pentru reînvierea patriei fărâmiţate.

Cei mai mulţi dintre refugiaţii polonejí erau adunaţi la Constantinopole, deoarece Turcia nu recunoscuse desmembrarea Poloniei.

Isbucnind o nouă revoltă la Varşovia, o legiune sub comanda colonelului Sigizmund Milcovschi a plecat în noaptea de 30 Iunie 1863 pe un vas englez şi la 1 Iulie a debarcat pe teritoriul României, în apropiere de Reni.

Scopul era: pătrunderea prin Basarabia în Rusia.

Insă România, care era neutră, n'a putut îngădui acestea şi a ordonat comandantului regimentului 3 de linie din garnizoana Ismail, colonelul Călinescu, să-i oprească.

Detaşamentul român s'a întâlnit cu legiunea de voluntari polonezi lângă Huila-Tula. Sigismund Milcovsky rugat să părăsească teritoriul şi să predea armele, a refuzat să se supue continuând înşiruirea oamenilor în linie de bătae lângă satul Costangalia. După trei ore de luptă detaşamentul colonelului Călinescu fu silit să se retragă, după ce pierduse 18 morţi şi 45 răniţi, între cari trei ofiţeri. Polonejii au suferit cam aceleaşi pierderi.

Lăsând morţii şi răniţii pe câmpul de luptă polonejii s'au retras spre Leova. La 6 Iulie au fost ajunşi de detaşamentul refăcut al colonelului Călinescu şi siliţi să se predea.

Pentru a comemora acestei lupte provocată de patriotismul mereu înflăcărat al polonezilor emigranţi, Domnitorul Cuza a pus să se ridice un monument la Galaţi. Din diferite motive acest monument a fost aşezat abia în 1924 în grădina publică din Galaţi.

E interesant de relevat că Sigismund Milkovsky, comandantul trupei polone, nu a fost numai un brav militar, ci şi un literat de merit. El a murit la Zürich ca veteran al unei mari şi agitate epoci.

A. T.

E R A T Ă

La pag. 446, rândul penultim al articolului d-lui St. Balan trebuie cetit astfel: „iadul dictaturii sovietice, *distrugător* de biserică", etc.

Tipografia Băncii Centrale Cooperative
Chişinău, str. Principele Nicolae No. 25

APEL

Repetăm apelul nostru din luna trecută și rugăm pe abonați noștri, cari nici până în prezent nu s'au pus în curent cu plata, să grăbească a ne trimite sumele datorate pe anul 1932.

Abonamentul la revistă este numai de 120, deci accesibil și pentru pungile cele mai modeste.

Toată stăruința noastră este de prisos și nu vom putea ține aprinsă pe meleagurile noastre această făclie, dacă sprijinitorii ei, abonații, nu-și vor face datoria de a-și achita abonamentele.

Cu începere din luna următoare se va înceta trimiterea revistei celor ce nu-și vor fi achitat abonamentul pe anul trecut, afară de acei ce ne vor scrie să li se continue a trimite revistei și vor arăta termenul înăuntrul căruia își vor achita abonamentele.

Credem că aceasta este ultima rugăminte ce-o facem și nu va mai fi nevoe să revenim.

Cu toată stima

AD-ȚIA REVISTEI

Rugăm stăruitor pe prietenii şi abonaţii revistei să o dea spre cetire tuturor doritorilor, îndemnându-i să se aboneze.

La prima cerere, se va trimite oricui numerele apărute.

Rugăm adresa să fie dată exact, arătând şi oficiul poştal.

Administraţia revistei „V. B."

Abonamentul: 120 lei pe an; pentru autorităţi lei 500.

Preţul 15 lei